

ՔԱՂԱՔԱՅՈՒ ԲՅՈՒՋԵ 2024

// **ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ**

05 Տնտեսական
հեռանկարներ

13 Պաշտպանություն

20 Տնտեսական
հարաբերություններ

07 Պետական բյուջեի
եկամուտներ

14 Կրթություն

22 Պետական պարտք

09 Պետական բյուջեի
ծախսեր

16 Առողջապահություն

24 Արցախից բռնի
տեղահանվածներին
աջակցություն

11 Սոցիալական
պաշտպանություն

18 Հասարակական կարգ,
անվտանգություն,
դատական
գործունեություն

26 Բյուջետային և
տնտեսական
տերմինների ուղեցույց

Գեղամա լեռներ, Զայաստան
Լուսանկարը Անի Ադիգյոզալյանի

Սույն զեկույցը մշակել է ACSES վերլուծական կենտրոնը (Սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների հայկական կենտրոն)՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության հետ համատեղ, «Բաց կառավարման գործընկերություն» (ԲԿԳ) նախաձեռնության շրջանակում՝ Եվրոպական միության (ԵՄ) ֆինանսավորմամբ:

Զեկույցի բովանդակության պատասխանատվությունը բացառապես ՀՀ ֆինանսների նախարարությանն ու ACSES վերլուծական կենտրոնին է և պարտադիր չէ, որ արտացոլի ԲԿԳ կամ ԵՄ դիրքորոշումները:

ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն

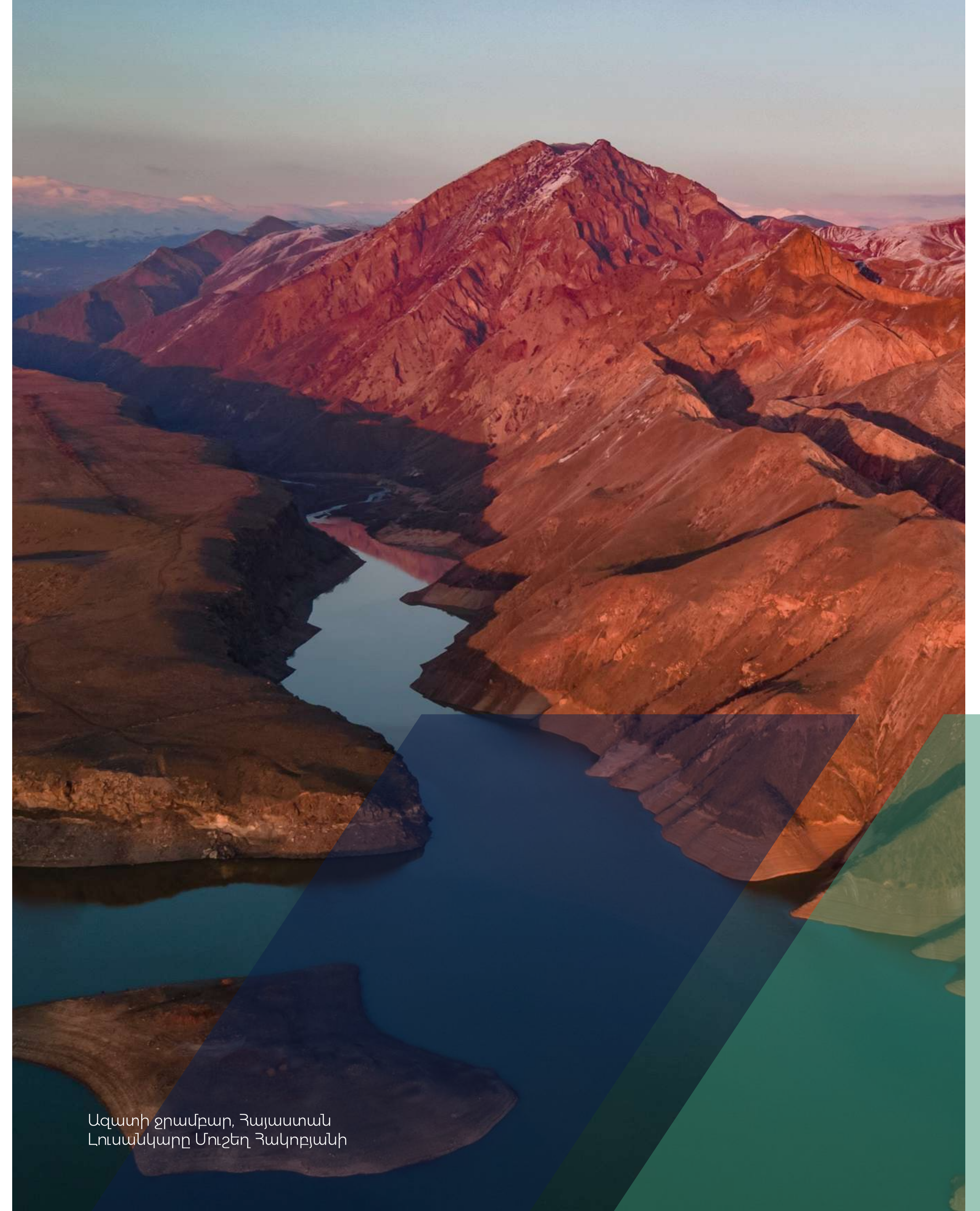
Հասցե՝ Երևան, 0010, Մելիք-Ադամյան 1
Հեռախոս՝ (+374 11) 800 600
Ֆաքս՝ (+374 11) 800 132
Էլ. փոստ՝ secretariat@minfin.am

ACSES վերլուծական կենտրոն

Հասցե՝ Երևան, 0001, Մոսկովյան 3/1
Հեռախոս՝ (+374 33) 200 882
Էլ. փոստ՝ info@aces.am

Խոսք ընթերցողին

- // Սույն զեկույցի նպատակն է՝ ընդհանուր գծերով և մատչելի կերպով տեղեկացնել հանրությանը 2024 թվականի համար կառավարության ծրագրած պետական բյուջեի ծախսերի, եկամուտների և դրանց ուղղությունների վերաբերյալ:
- // Զեկույցում ներկայացված են նաև վերջին տարիներին տնտեսական աճի, պետության եկամուտների, ծախսերի և պետական պարտքի հիմնական ցուցանիշները, ինչպես այլ երկրների հետ մի շարք ցուցանիշների համեմատություններ, որոնք կարող են հետաքրքրել քաղաքացիներին:
- // ՀՀ 2024 թվականի պետական բյուջեի վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկություններ կարելի է ստանալ ՀՀ ֆինանսների նախարարության պաշտոնական կայքից հետևյալ [հղումով](#):

Ի՞նչ է ցույց տալիս ՀՆԱ-ն

Համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ)

ցուցանիշը օգտագործվում է տնտեսության մեծությունը և դրա փոփոխությունը (աճը կամ անկումը) չափելու համար:

Անվանական և իրական ՀՆԱ

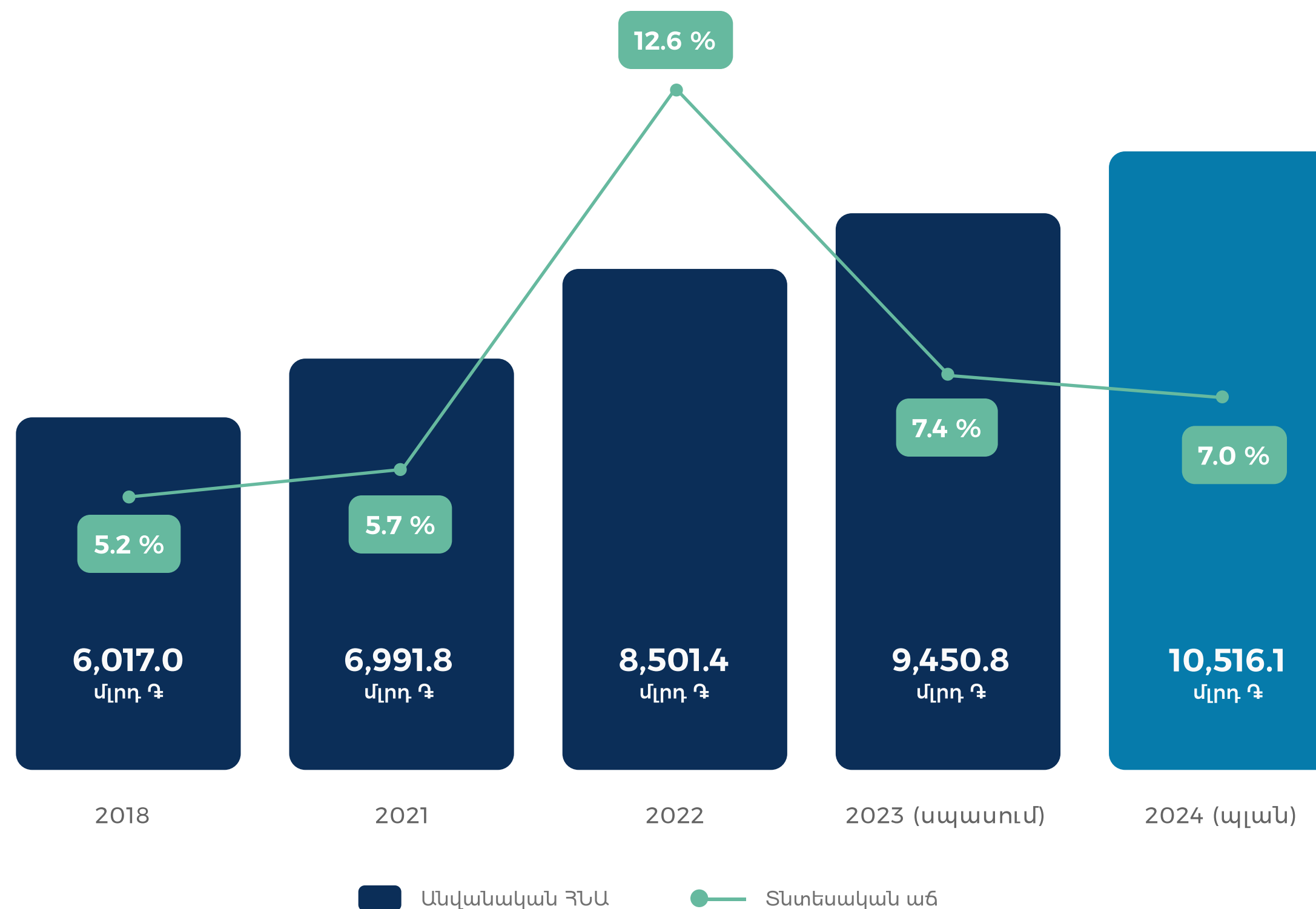
Անվանական արտահայտությամբ ՀՆԱ-ն հաշվարկվում է ընթացիկ գներով և **օգնում է պատկերացում կազմել տվյալ տարվա ընթացքում անհատների ու կազմակերպությունների կողմից ստացված եկամուտների մեծության վերաբերյալ:**

Իրական արտահայտությամբ ՀՆԱ-ն հաշվարկվում է հաշվի առնելով գների փոփոխությունը և **օգնում է հասկանալ, թե ինչքանով է աճում կամ կրճատվում տնտեսությունը:**

Որքանով կաճի Հայաստանի տնտեսությունը 2024 թվականին

Ֆինանսների նախարարությունը կանխատեսում է, որ **2024 թվականին ՀՀ ՀՆԱ-ն կկազմի 10 տրիլիոն 516 միլիարդ դրամ:** Կառավարությունը 2024 թվականի համար թիրախավորում է **7.0% տնտեսական աճ:**

Հայաստանի ՀՆԱ-ն և տնտեսական աճը 2021-2024 թվականներին

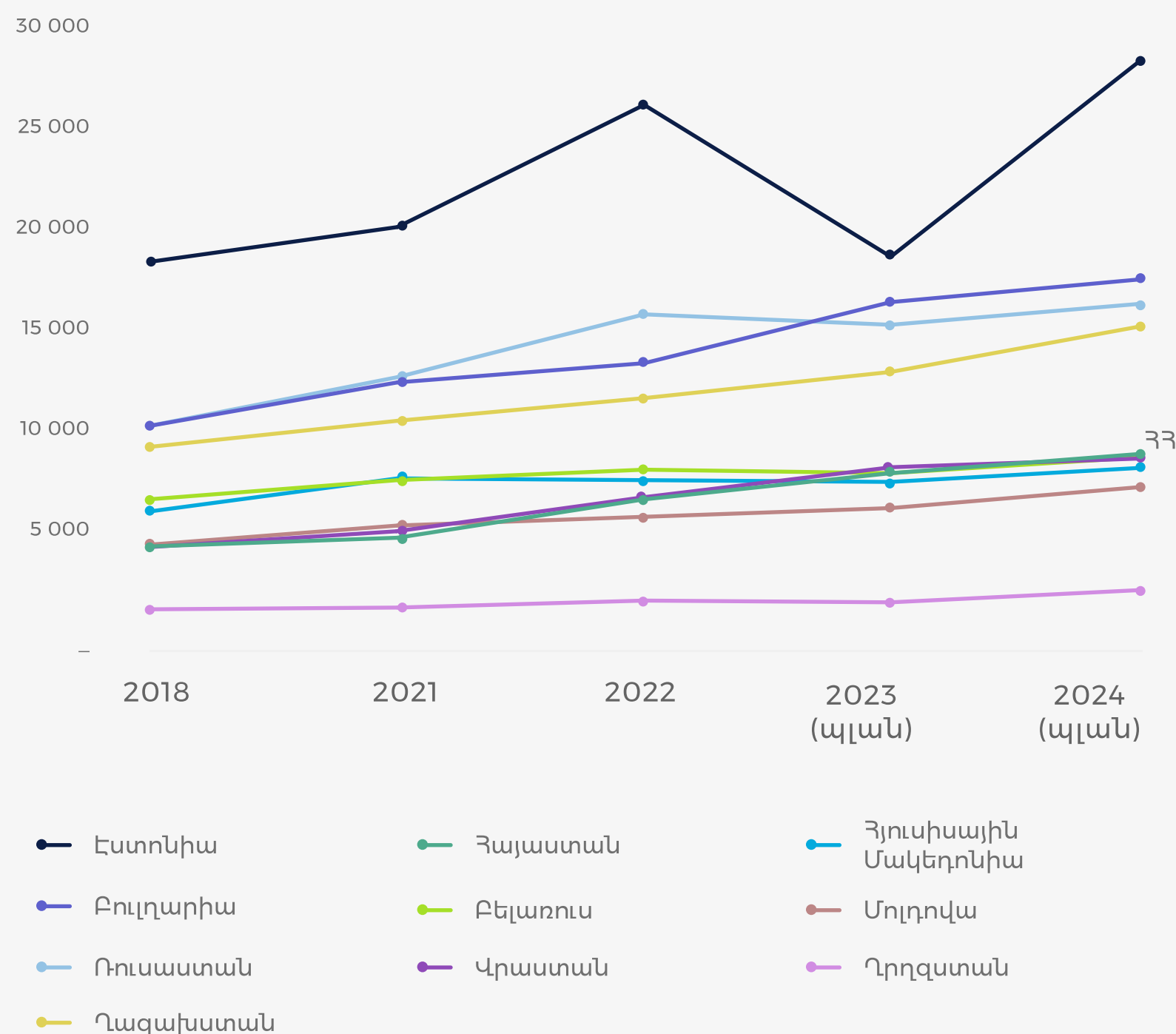

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

Ի՞նչ է ցույց տալիս 1 շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն

Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն օգնում է պատկերացում կազմել երկրում մեկ բնակչի բարեկեցության վերաբերյալ:

1 շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն Հայաստանում և մի շարք երկրներում, ԱՄՆ դոլար

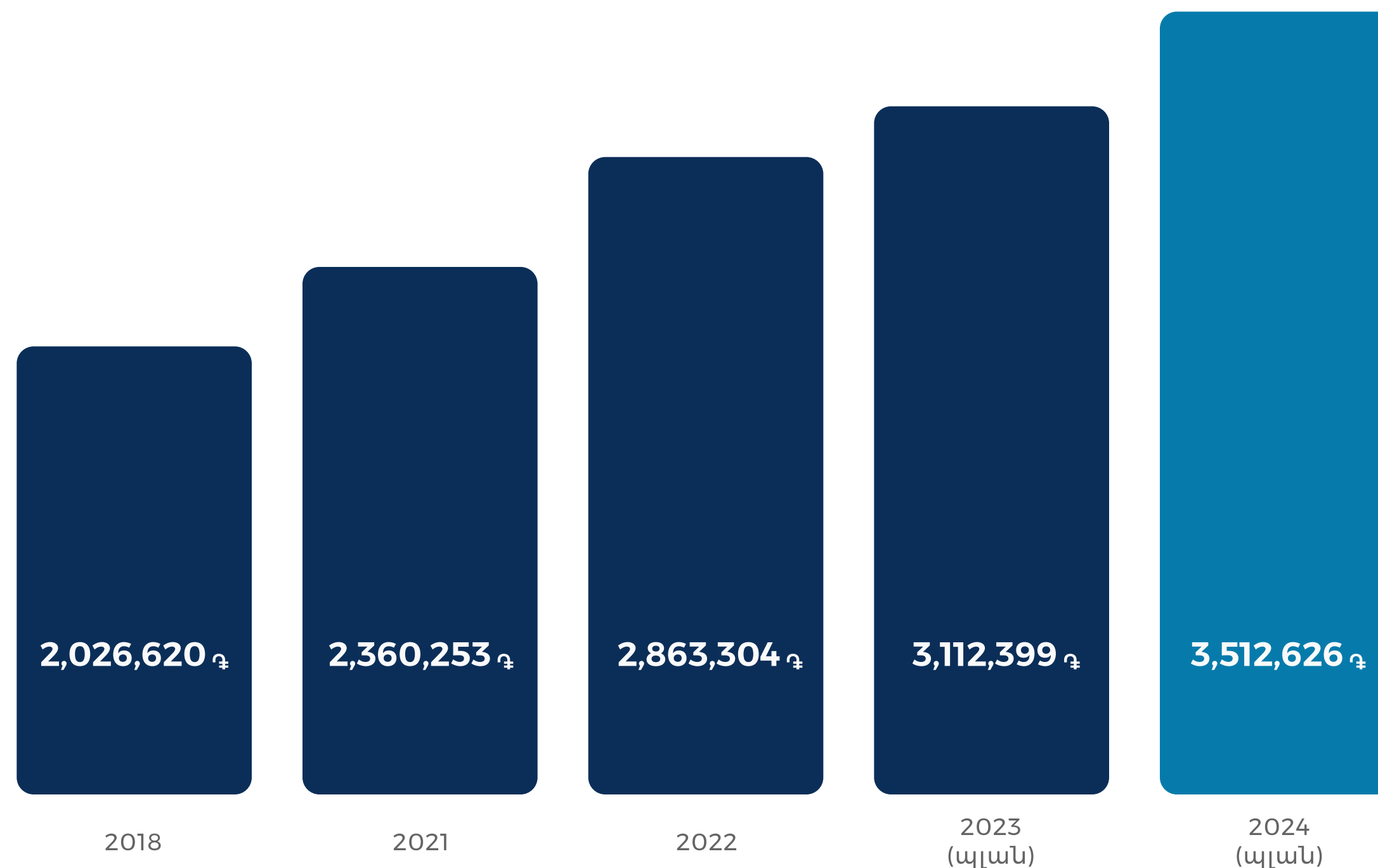

Աղբյուր՝ երկրների ազգային վիճակագրական ծառայություններ

Որքանո՞վ կաճի բնակչության բարեկեցությունը 2024 թվականին

Ըստ գնահատականների, 2024 թվականին **ՀՀ 1 շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն կկազմի մոտավորապես 3 միլիոն 512 հազար դրամ՝ 12.9%-ով ավել, քան նախորդ տարի և 73.3%-ով ավել, քան 2018-ին:**

Հայաստանի 1 շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն 2021-2024 թվականներին

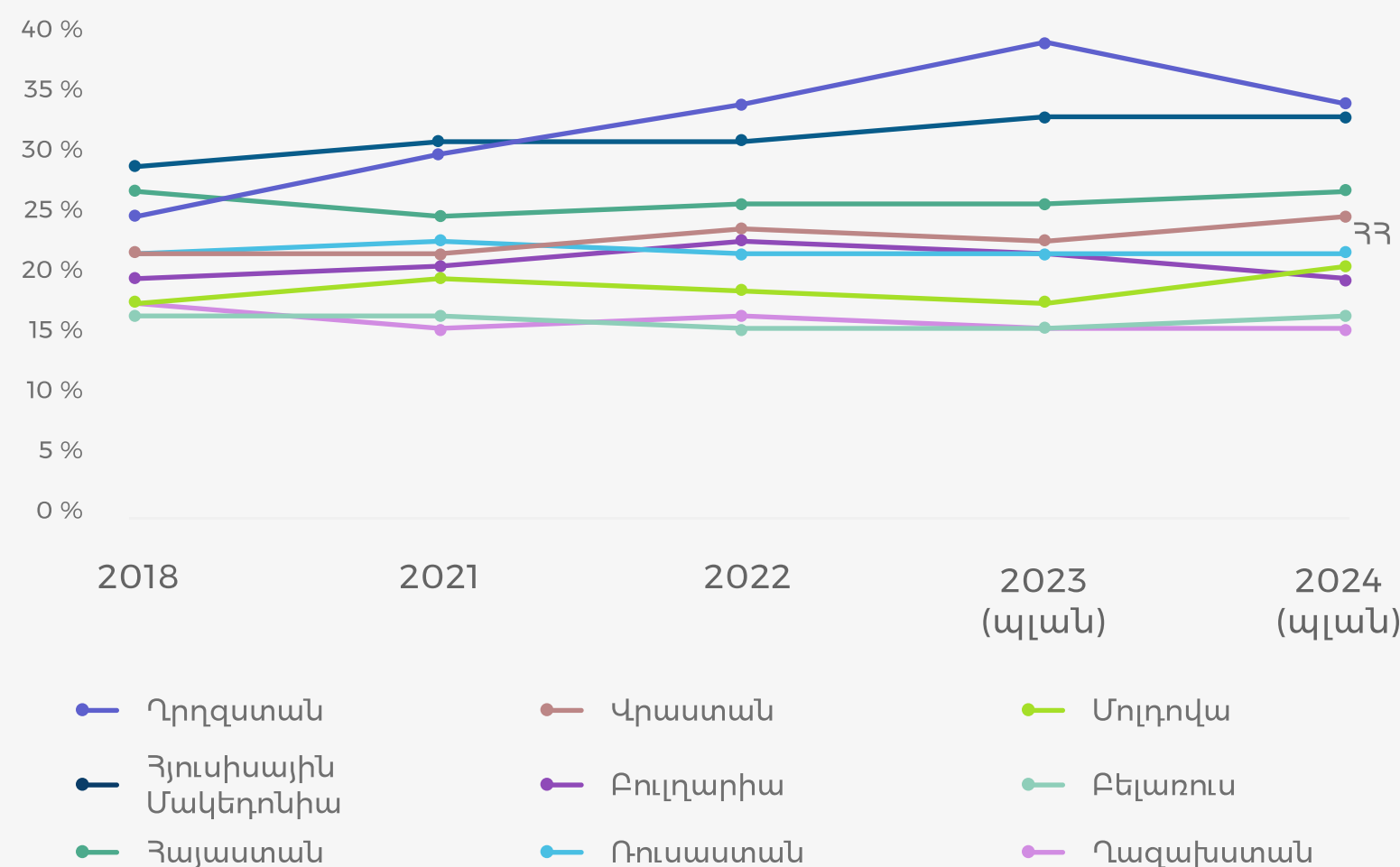
Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ, ՀՀ ՎԿ

Ինչպե՞ս են ձևավորվում բյուջեի եկամուտները

Հայաստանի պետական բյուջեի եկամուտները գրեթե ամբողջությամբ ձևավորվում է հարկատուների վճարած հարկերի և տուրքերի հաշվին: Պաշտոնական դրամաշնորհները այն հատկացումներն են, որոնք օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվում են ՀՀ-ին անժամկետ, անհատույց և անվերադարձ:

Տարբեր երկրների պետական բյուջեի եկամուտները կամ ծախսերը ՀՆԱ-ի հետ համեմատելը թույլ է տալիս պարզել, թե որ երկրներն ունեն եկամուտների կամ ծախսերի համեմատաբար բարձր կամ ցածր մակարդակ՝ հաշվի առնելով իրենց տնտեսությունների չափերը:

Պետական բյուջեի եկամուտները ՀՆԱ նկատմամբ Հայաստանում և մի շարք երկրներում, %

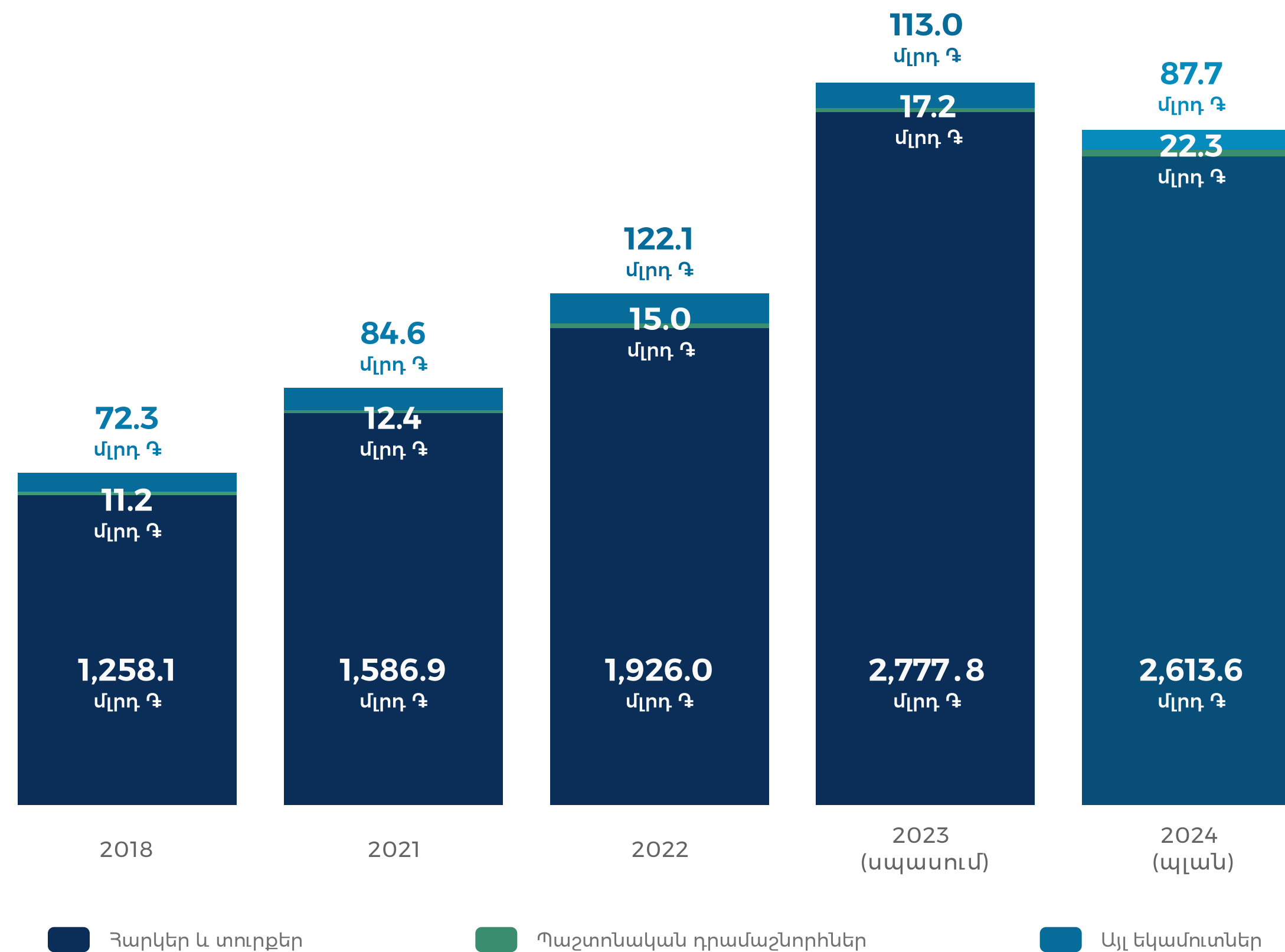

Աղբյուր՝ երկրների ֆինանսների նախարարություններ

Ինչքան կկազմեն պետական բյուջեի եկամուտները 2024 թվականին

2024 թվականին պետական բյուջեի եկամուտները կկազմեն **2 տրիլիոն 724 միլիարդ դրամ**՝ 316 միլիարդ դրամով կամ 13.9%-ով ավել, քան սպասվում է 2023 թվականին և **չուրջ երկու անգամ ավել, քան 2018 թվականին**:

Պետական բյուջեի եկամուտները 2021-2024 թվականներին

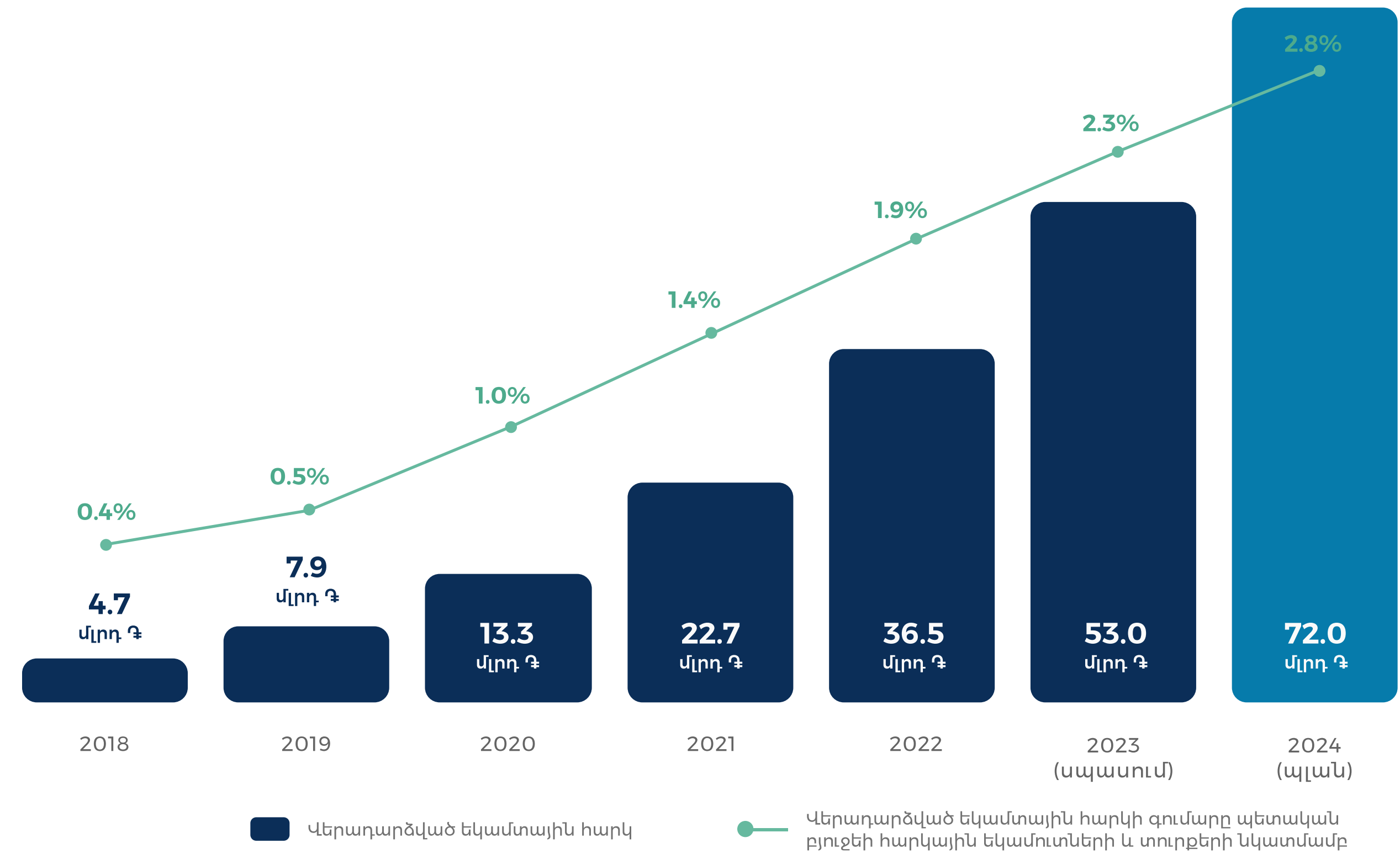

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

Որքան գումար է վերադարձվելու հարկատուներին եկամտային հարկի գծով

2024 թվականին նախատեսվում է հիփոթեքային վարկի վճարված տոկոսների չափով հարկատուներին վերադարձնել **71 միլիարդ 965 միլիոն դրամ**՝ 35.8%-ով ավել, քան 2023 թվականին և շուրջ 15 անգամ ավել, քան 2018 թվականին: 2024 թվականին պետական բյուջեից վերադարձվելիք գումարները, համաձայն ծրագրի, կկազմեն պետական բյուջեի հարկային եկամուտների շուրջ 3%-ը:

Հիփոթեքային վարկերի տոկոսավճարների գծով պետբյուջեից վերադարձված եկամտային հարկի ծավալները 2018-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ, ՊԵԿ

2023 թվականին հիփոթեքային վարկի վճարված տոկոսների չափով եկամտային հարկի գումարի վերադարձման ծրագրից **օգտվողների թիվը կազմել է 38 հազար 911**: 2015-2023 թվականների ընթացքում ծրագրից օգտվող քաղաքացիներին պետական բյուջեից **վերադարձվել է 141 միլիարդ դրամ**:

2015 թվականին կառավարությունը գործարկել է **հիփոթեքային վարկի սպասարկման համար վճարված տոկոսների գումարների չափով** վարձու աշխատողների, անհատ ձեռնարկատերերի և նոտարների կողմից վճարված եկամտային հարկի գումարների վերադարձման ծրագիրը, որի շրջանակներում պետությունը առաջնային շուկայից ձեռքբերված անշարժ գույքի հիփոթեքային վարկի վճարված տոկոսների չափով վարկառուներին է վերադարձնում պետական բյուջե վճարած եկամտային հարկի գումարները:

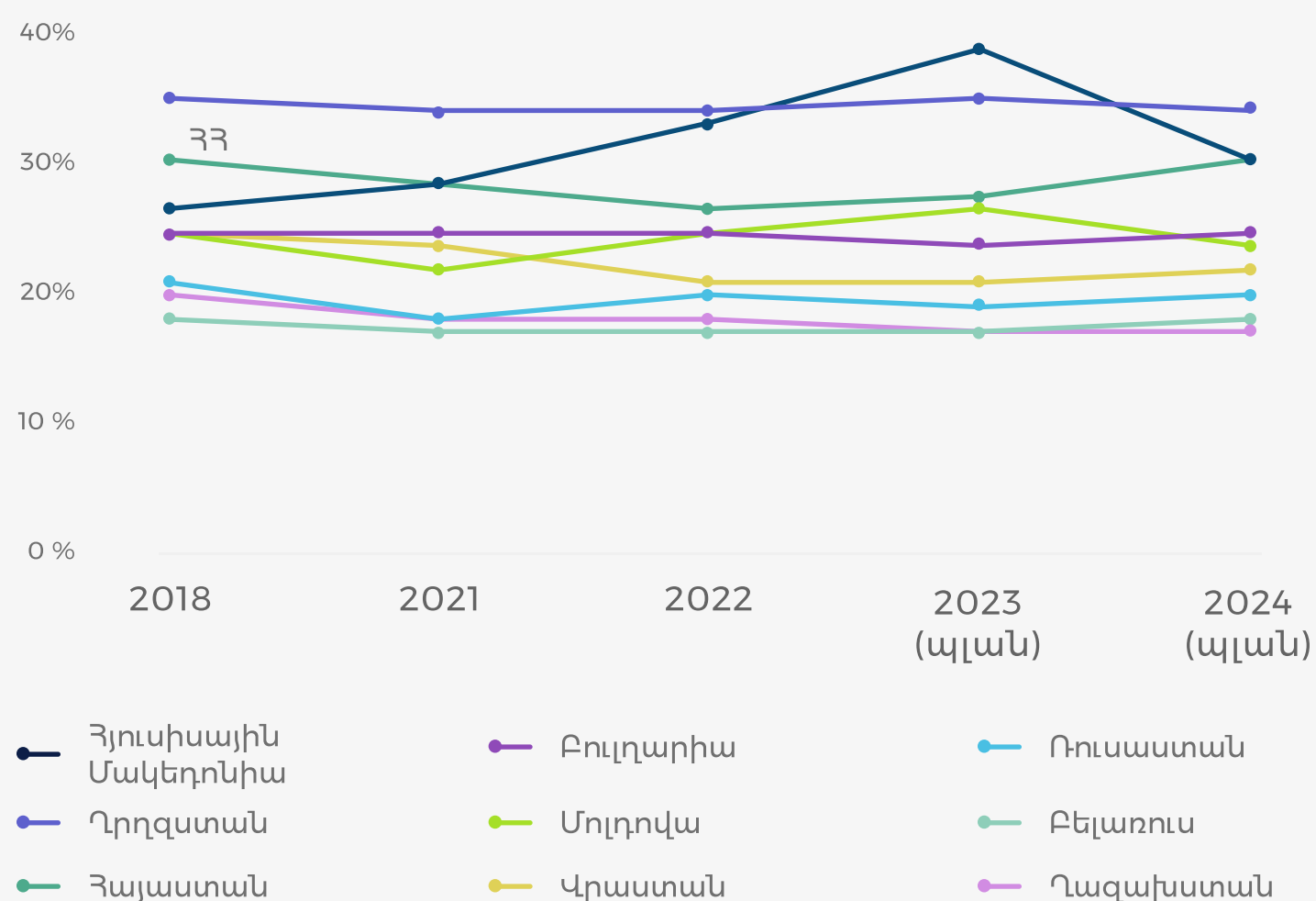

Որո՞նք են ընթացիկ և կապիտալ ծախսերը

Ընթացիկ ծախսերի մեջ են մտնում կենսաթոշակների ու նպաստների վճարումը, պետական հատվածի աշխատողների վարձատրությունը, պետական պարտքի սպասարկման տոկոսավճարների վճարումը և այլն:

Կապիտալ ծախսերի մեջ են մտնում դպրոցների, հիվանդանոցների, ճանապարհների շինարարությունը, վերակառուցումը, մեքենաների և սարքավորումների ձեռքբերումը և այլն:

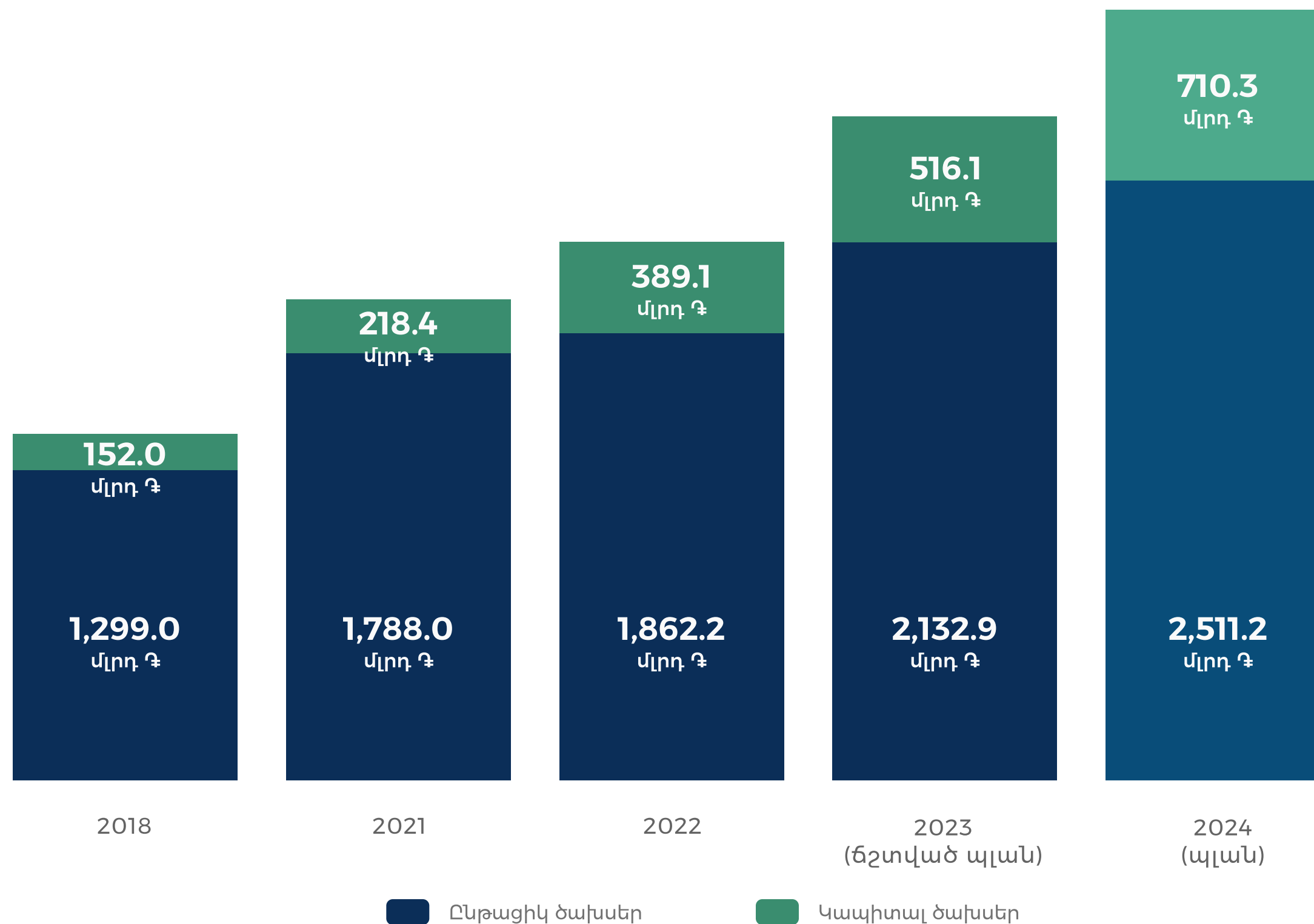
Պետական բյուջեի ծախսերը ՀՆԱ նկատմամբ
Հայաստանում և մի շարք երկրներում, %

Ինչքան կկազմեն պետական բյուջեի ծախսերը 2024 թվականին

Կառավարությունը պլանավորում է 2024 թվականին ծախսել **3 տրիլիոն 206 միլիարդ** շուրջ 517.5 միլիարդ դրամով կամ 19.2%-ով ավել, քան սպասվում է 2023 թվականին և **շուրջ երկու անգամ ավել, քան 2018 թվականին**:

Պետական բյուջեի ծախսերը 2021-2024 թվականներին

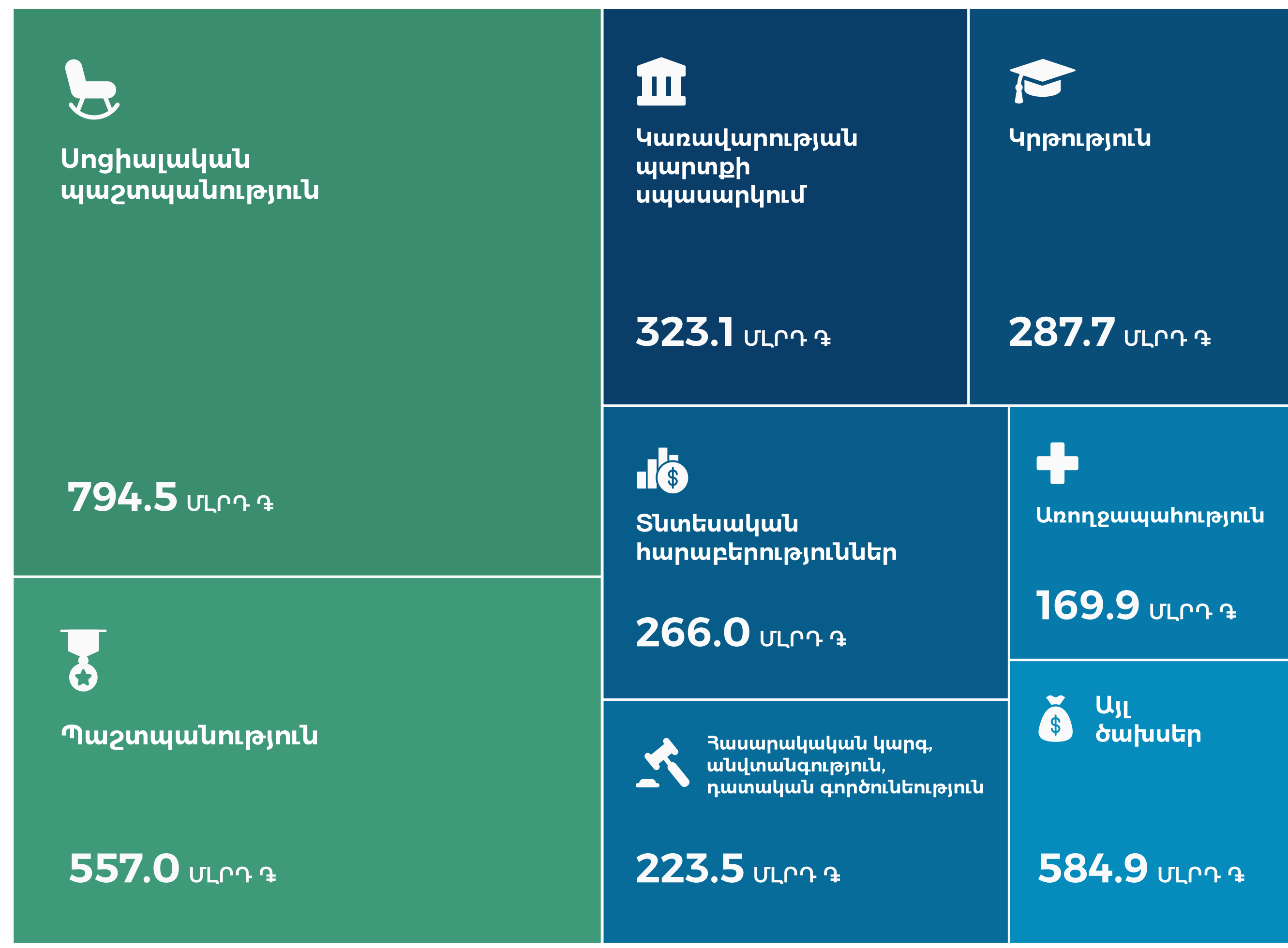
Աղբյուր՝ երկրների ֆինանսների նախարարություններ

Աղբյուր՝ ՀՀ ՀՆԱ

Պետական բյուջեից ծախսված ամեն 1000 դրամից 248 դրամը կուղղվի սոցիալական պաշտպանությանը, 174 դրամը պաշտպանության ոլորտին, իսկ 101 դրամը պետական պարտքի սպասարկմանը:

2024 թվականի պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերում, ինչպես և նախորդ տարիներին, կշարունակեն գերակայել սոցիալական պաշտպանության ծախսերը, որոնց մեջ են մտնում կենսաթոշակների և սոցիալական նպաստների վճարումը: Բնակչության սոցիալական պաշտպանությանը նախատեսվում է ուղղել ծրագրված ծախսերի 24.8%-ը կամ 794.5 միլիարդ դրամ, որից 676 միլիարդը կհատկացվի կենսաթոշակների և սոցիալական նպաստների վճարմանը: Ծախսերի երկրորդ խոշոր ուղղությունը պաշտպանության ոլորտն է, որին կուղղվի 557 միլիարդ դրամ կամ պետական բյուջեի ծախսերի 17.4%-ը: 2024 թվականին պետական բյուջեի ծախսերի 10.1%-ը կամ 323 միլիարդ դրամը կուղղվի կառավարության պարտքի տոկոսավճարների վճարմանը:

Ի՞նչ ոլորտների են ուղղվելու պետական բյուջեի ծախսերը 2024 թվականին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

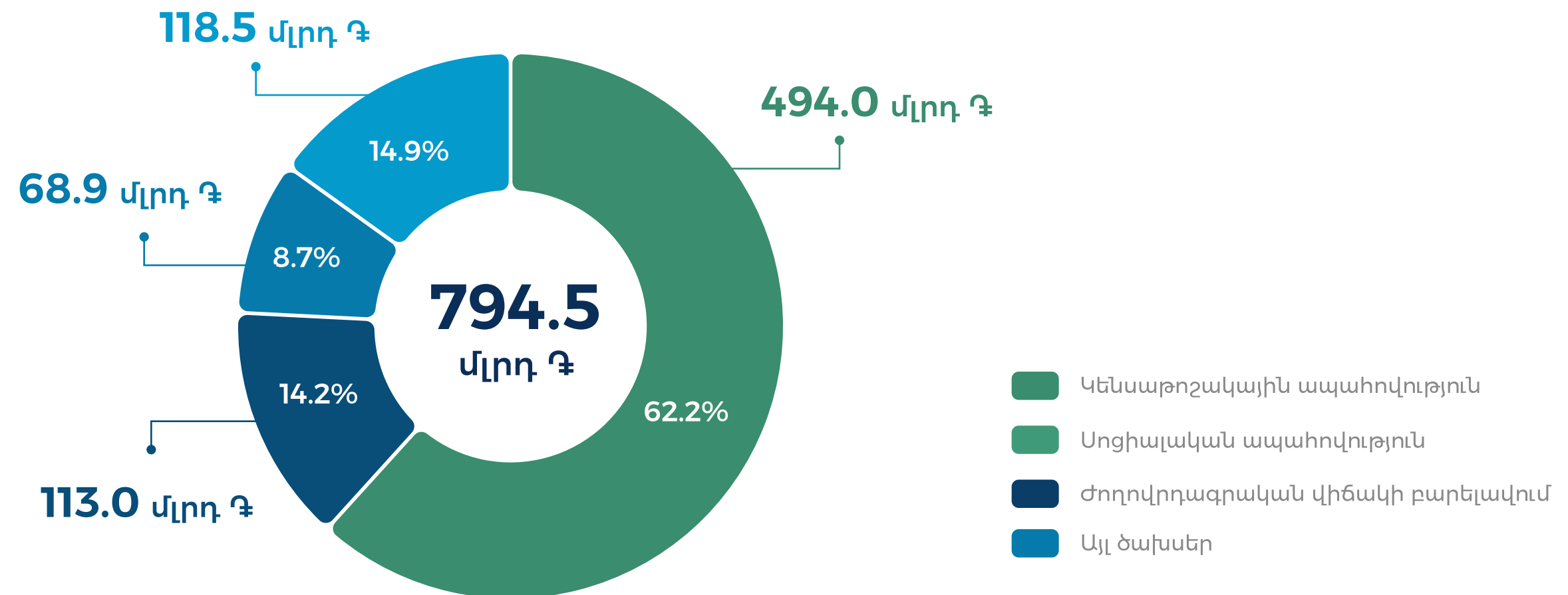
Պետական բյուջեից ծախսված **ամեն 1000 դրամից 157 դրամ** կուղղվի կենսաթոշակների իսկ **54 դրամը** սոցիալական ապահովության նպաստների վճարմանը:

Սոցիալական պաշտպանությունը շարունակում է լինել ՀՀ պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը: 2024 թվականի պետական բյուջեով նախատեսվում է սոցիալական պաշտպանությանն ուղղել ավելի քան **794 միլիարդ դրամ**, ինչը կազմում է պետական բյուջեի ծրագրված **ծախսերի 24.8%-ը**: Ծախսերի 62.2%-ը կամ 494 միլիարդ դրամ նախատեսվում է ուղղել բնակչության կենսաթոշակային ապահովությանը, 113 միլիարդ դրամ՝ սոցիալական ապահովությանը, իսկ 8.7%-ը՝ երկրում ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանը:

Սպասվում է, որ այս ուղղությամբ ծախսերը նախորդ տարվա համեմատ **կաճեն 9.7%-ով** իսկ 2018 թվականի համեմատ՝ մոտ երկու անգամ:

Բյուջեի կառուցվածքում սոցիալական պաշտպանության մասնաբաժինը ամենամեծն է

2024 թվականի սոցիալական պաշտպանությանն ուղղվող ծախսերի ուղղությունները

Սոցիալական պաշտպանության ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

Ի՞նչ արդյունքներ են ակնկալվում սոցիալական պաշտպանության ոլորտում

Նվազագույն ամսական աշխատավարձ
75,000 ₺

Նվազագույն կենսաթոշակ
36,000 ₺

 488,402 անձի **295.5** մլրդ. ₺
 Աշխատանքային կենսաթոշակով ապահովում

 475,881 անձի **152.3** մլրդ. ₺
 Կուտակային կենսաթոշակային հաշվին հատկացումներ

 37,074 անձի **41.3** մլրդ. ₺
 Զինվորական կենսաթոշակով ապահովում

 105,994 անձի **46.3** մլրդ. ₺
 Ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու նպաստով ապահովում

 66,849 ընտանիքի **31.4** մլրդ. ₺
 Ընտանիքի կենսամակարդակի բարձրացմանն ուղղված նպաստով ապահովում

 66,372 շահառուի **29.1** մլրդ. ₺
 Մինչև 2 տարեկան երեխայի խնամքի նպաստով ապահովում

 38,790 անձի **21.8** մլրդ. ₺
 Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստով ապահովում

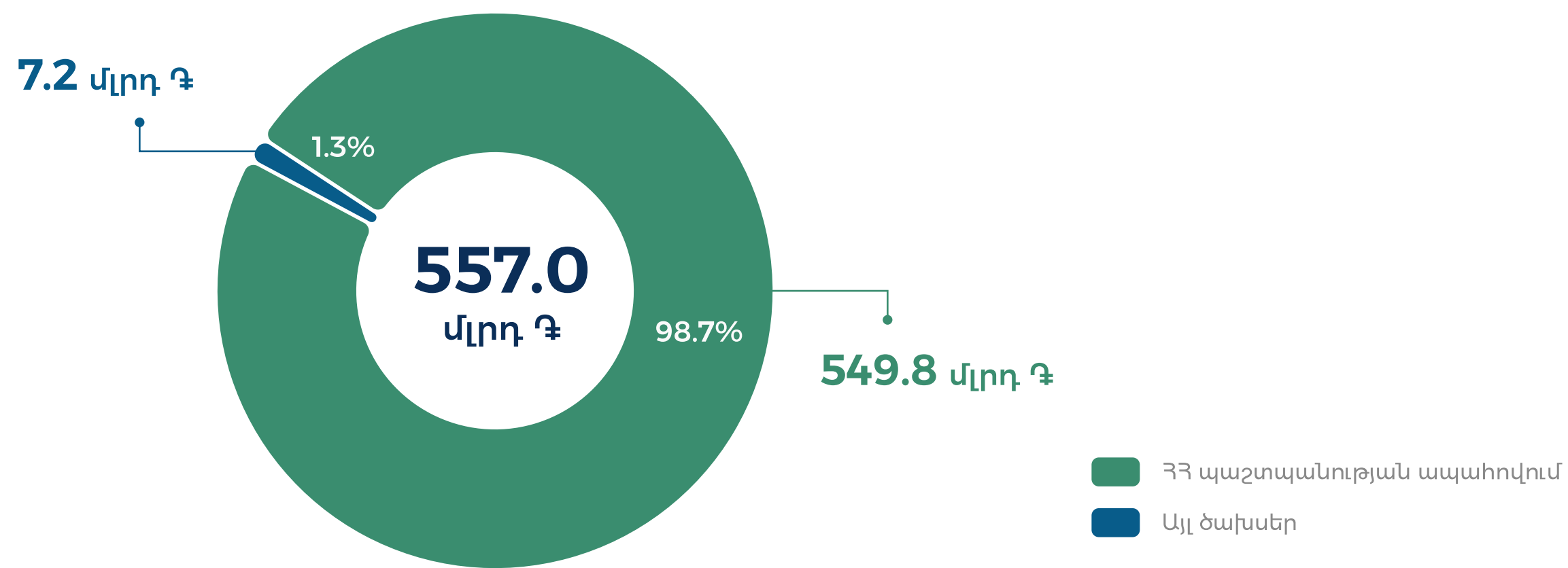
 28,816 3 և ավելի երեխա ունեցող ընտանիքի **17.4** մլրդ. ₺
 Դրամական աջակցության տրամադրում

 40,118 անձի **16.4** մլրդ. ₺
 Մայրության նպաստով ապահովում

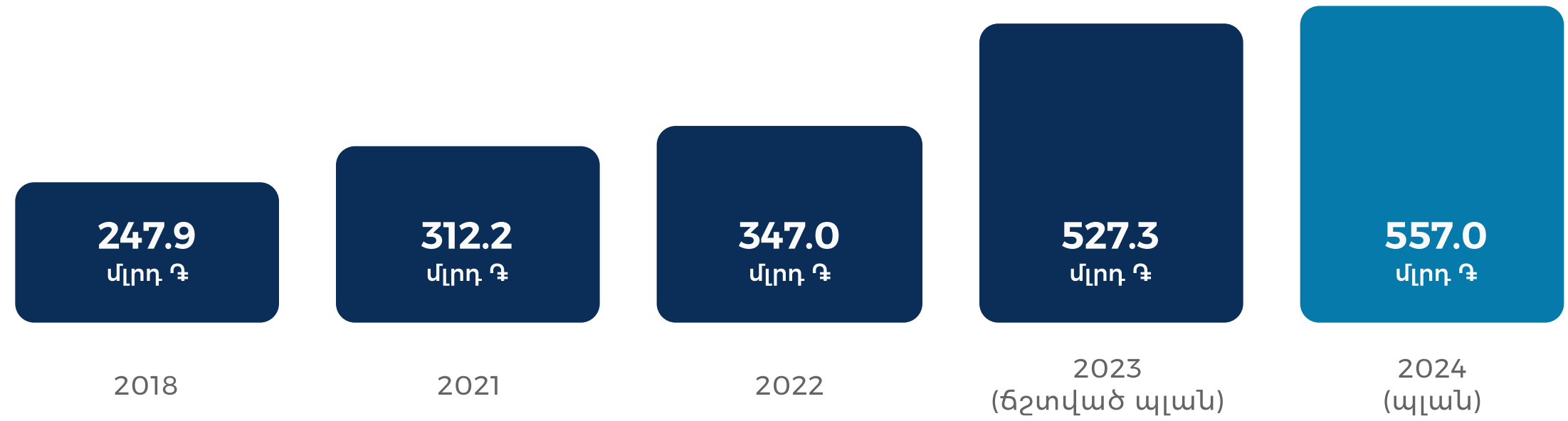
2024 թվականին պաշտպանության ոլորտի ծախսերը 2018 թվականի համեմատ նախատեսվում է ավելացնել ավելի քան 2 անգամ

2024 թվականին պաշտպանության ոլորտին կհատկացվի շուրջ 557 միլիարդ դրամ կամ պետական բյուջեի ծախսերի ավելի քան 17.4%-ը: ՀՀ կառավարությունը նախատեսվում է 2024 թվականին պաշտպանության ոլորտի ծախսերը ավելացնել 5.6%-ով կամ 30 միլիարդ դրամով: 2018 թվականի համեմատ 2024 թվականին պաշտպանության ոլորտի ծախսերը նախատեսվում է ավելացնել ավելի քան 2 անգամ:

2024 թվականի պաշտպանության ոլորտի ծախսերի ուղղությունները

Պաշտպանության ոլորտի ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

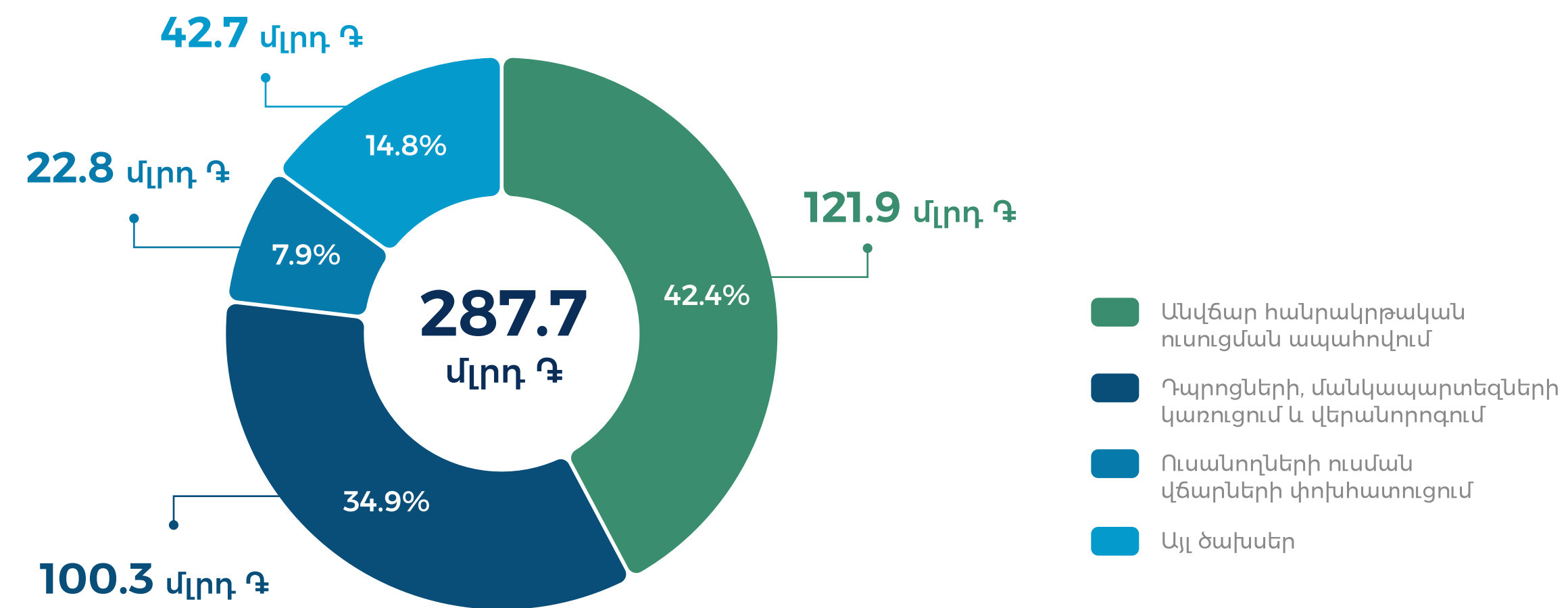
Կառավարությունը հետևողականորեն ավելացնում է կրթության ոլորտի ֆինանսավորումը

2024 թվականին կրթության ոլորտին կհատկացվի շուրջ 288 միլիարդ դրամ կամ պետական բյուջեի ծախսերի շուրջ 9.0%-ը:

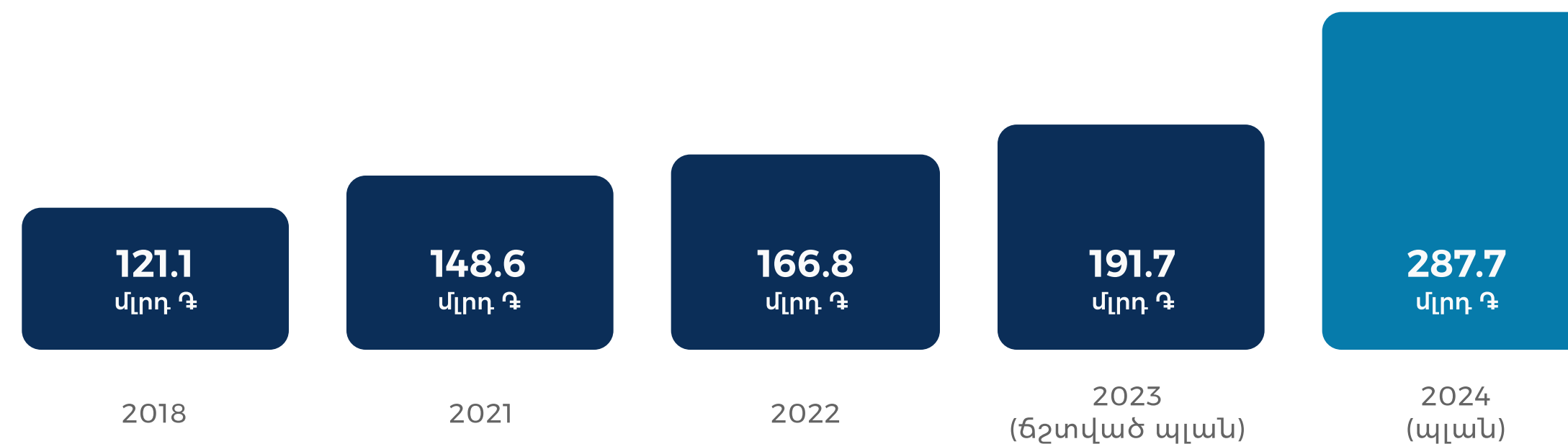
Կրթության ոլորտի ծախսերի մոտ 42.4%-ը կամ մոտ 122 միլիարդ դրամ հատկացվելու է անվճար հանրակրթական ուսուցման ապահովմանը, ավելի քան 100 միլիարդ դրամ՝ դպրոցների, մանկապարտեզների կառուցմանը և վերանորոգմանը, իսկ 23 միլիարդ դրամ՝ ուսանողների ուսման վճարների փոխհատուցմանը:

ՀՀ կառավարությունը նախատեսում է 2024 թվականին կրթության ոլորտի ծախսերը **ավելացնել 50.1%-ով կամ 96 միլիարդ դրամով**: Վերջին տարիներին կառավարությունը հետևողականորեն ավելացնում է ոլորտի ֆինանսավորումը: Օրինակ, 2024 թվականին կրթության ոլորտի ֆինանսավորմանը կուղղվի 2.4 անգամ ավել, քան 2018 թվականին:

2024 թվականի կրթության գծով ծախսերի ուղղությունները

Կրթության գծով ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ.

Ի՞նչ արդյունքներ են ակնկալվում 2024 թվականին կրթության ոլորտում

Կառավարությունը կվերասահմանի պետության համար առաջնային և կարևորություն ներկայացնող մասնագիտություններով բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորող ուսանողներին տրվող կրթաթոշակների չափերը: 2023-2024 ուսումնական տարվանից առաջին կուրսում՝ 70,000 դրամ, հաջորդ կուրսերում՝ նախորդ ուսումնական տարվա արդյունքներից կախված մինչև 77,000 դրամ:

Մարզերի արհեստագործական և միջին մասնագիտական կրթական հաստատությունների ուսանողներին և մանկավարժներին կփոխհատուցվեն տրանսպորտային ծառայությունների ծախսերը:

408,275
սովորողի
անվճար հանրակրթական
ուսուցման ապահովում

121.9 մլրդ ₺

970,288
դասագրքերով և
ուսումնական գրականությամբ
տարրական դասարանների
աշակերտներին ապահովում

2.3 մլրդ ₺

85
դպրոցների
կառուցում և նորոգում

92.8 մլրդ ₺

15
մանկապարտեզների
կառուցում

7.5 մլրդ ₺

45,654
ուսանողի
ուսման վճարների փոխհատուցում

22.8 մլրդ ₺

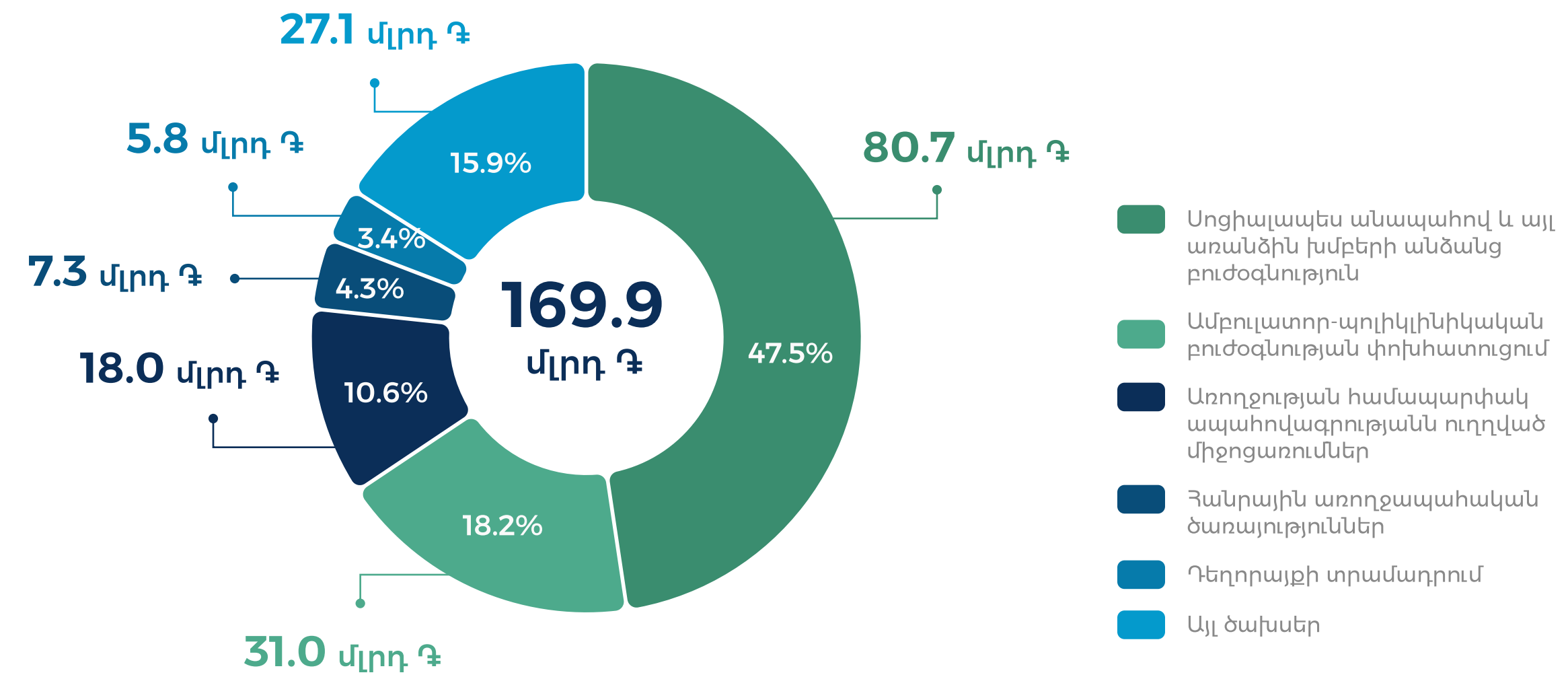

291
դպրոցների
լաբորատոր գույքով և
կահույքով ապահովում

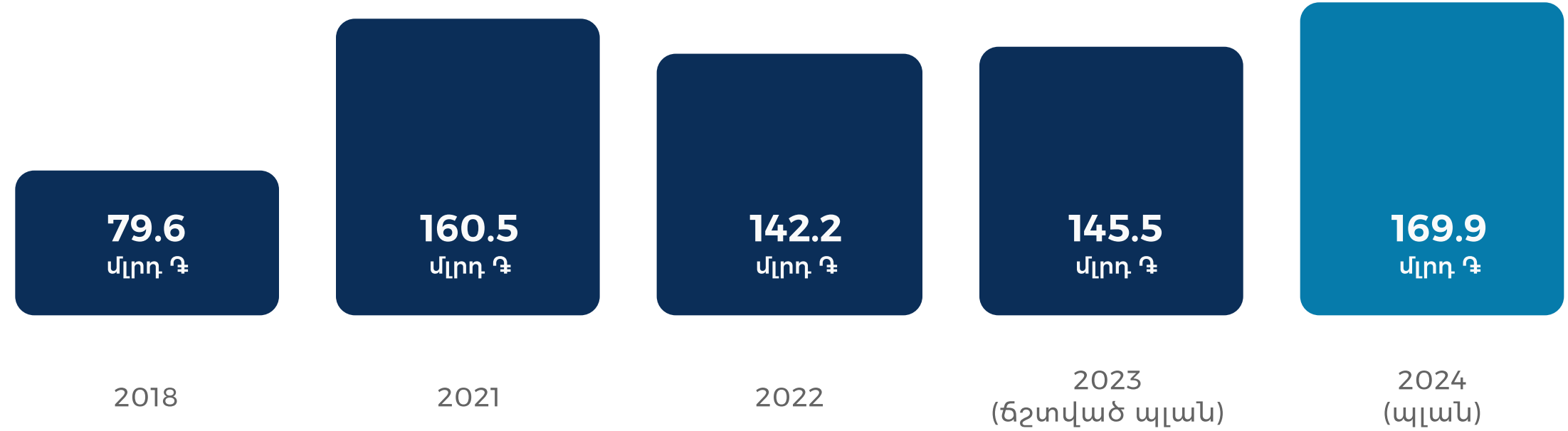
8.1 մլրդ ₺

Ինչքան կկազմեն առողջապահության գծով ծախսերը

2024 թվականի առողջապահության գծով ծախսերի ուղղությունները

Առողջապահության գծով ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ,

Կառավարությունը նախատեսում է **առողջապահության ոլորտին 2024 թվականի պետական բյուջեից հատկացնել շուրջ 170 միլիարդ դրամ**, ինչը կազմում է պետական բյուջեի ծրագրված ծախսերի **5.3%-ը**:

Ծախսերի 47.5%-ը կամ 81 միլիարդ դրամը բաժին է ընկնում սոցիալապես անապահով և այլ առանձին խմբերի (երեխաների, զինծառայողների և այլն) բժշկական օգնությանը: Շուրջ 31 միլիարդ դրամ նախատեսվում է ուղղել բնակիչների ամբուլատոր-պոլիկլինիկական բուժօգնության փոխհատուցմանը և 18 միլիարդ դրամ՝ երկրում առողջապահության համապարփակ ապահովագրության համակարգի ներդրմանը:

Սպասվում է, որ այս ուղղությամբ ծախսերը նախորդ տարվա համեմատ կաճեն 16.8%-ով իսկ 2018 թվականի համեմատ՝ շուրջ երկու անգամ:

Ի՞նչ արդյունքներ են ակնկալվում առողջապահության ոլորտում

Կառավարությունը նախատեսում է 2024 թվականի երկրորդ կիսամյակում սկսել **Առողջության համապարփակ ապահովագրության** ներդրման գործընթացը:

Պետական բյուջեի միջոցների հաշվին առողջության ապահովագրություն ստացած անձանց թիվը **կենապատկվի՝** 100 հազարից հասնելով 300 հազարի:

 3,119,563
բնակչի

Ամբուլատոր-պոլիկլինիկական բուժօգնության փոխհատուցում

31.0 մլրդ ₺

 81,810
դեպք

Երեխաներին բուժօգնության

22.2 մլրդ ₺

 49

Կառուցվող հիվանդանոցներ և այլ առողջապահական կազմակերպություններ

9.4 մլրդ ₺

 290,294
դեպք

Սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկվածներին բուժօգնություն

26.2 մլրդ ₺

 47,010
դեպք

Ուռուցքաբանական և արյունաբանական հիվանդությունների համար բուժօգնություն

7.5 մլրդ ₺

 57,360
դեպք

Զինծառայողներին, ինչպես նաև փրկարար ծառայողներին և նրանց ընտանիքի անդամներին բուժօգնություն

6.9 մլրդ ₺

 26,857
դեպք

Անհետաձգելի բժշկական օգնություն

5.5 մլրդ ₺

 546,219
կանչ

Շտապ բուժօգնություն

5.3 մլրդ ₺

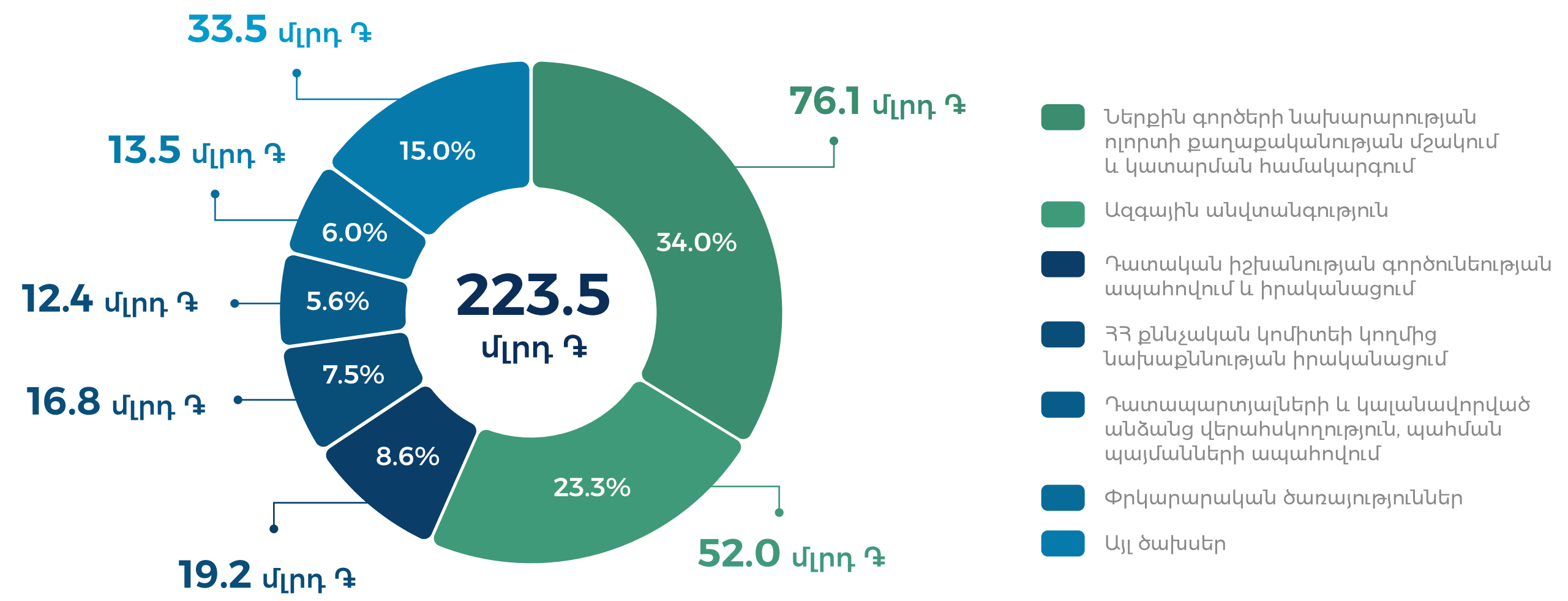
 205,228
հիվանդների

Անվճար դեղորայքով ապահովում ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին

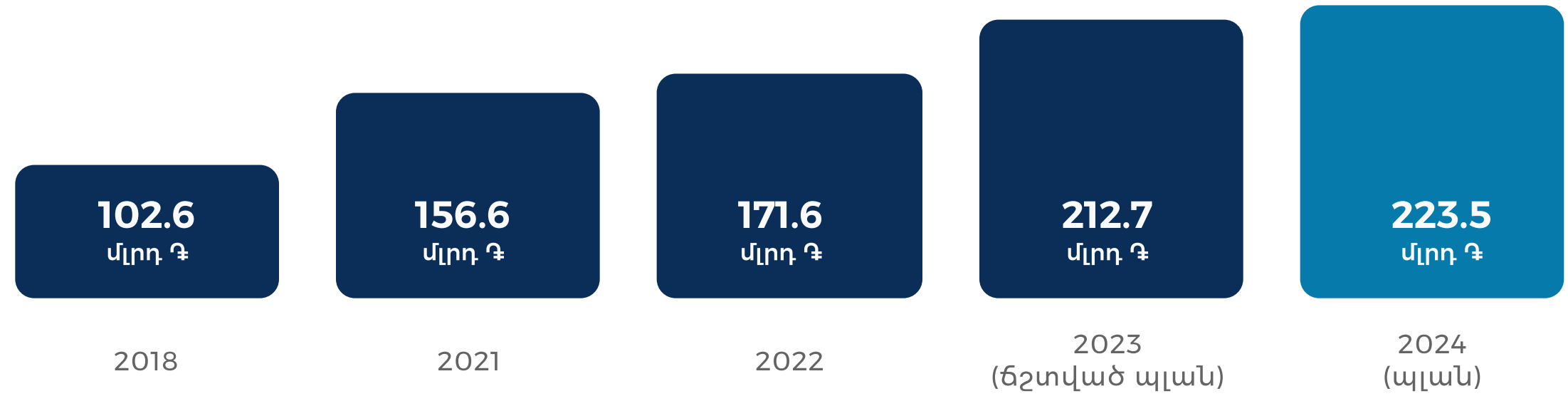
4.4 մլրդ ₺

Կառավարությունը շարունակում է բարեփոխումները ներքին գործերի և դատական ոլորտներում

2024 թվականին հասարակական կարգին, անվտանգությանը, դատական գործունեությանն ուղղվող ծախսերը

Հասարակական կարգին, անվտանգությանը, դատական գործունեությանն ուղղվող ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ,

Կառավարությունը նախատեսում է հասարակական կարգի, անվտանգության, դատական գործունեության ապահովման համար 2024 թվականի պետական բյուջեից հատկացնել **224 միլիարդ դրամ**, ինչը կազմում է պետական բյուջեի ծրագրված **ծախսերի 7.0%-ը**: Ծախսերի 34.0%-ը կամ 76 միլիարդ դրամ նախատեսվում է ուղղել ներքին գործերի նախարարության բնագավառում պետական քաղաքականության մշակմանը և դրա կատարման համակարգմանը, ինչպես նաև պետական ծրագրերի մշակման, իրականացման, մոնիտորինգի, խորհրդատվության և աջակցության ծառայություններին: Ծախսերի 23.3%-ը կամ 52 միլիարդ դրամ կուղղվի ազգային անվտանգության ոլորտին, ներառյալ հետախուզական, հակահետախուզական, հանցագործությունների դեմ պայքարի և պետական սահմանի պահպանության գործունեության կազմակերպմանը:

Սպասվում է, որ այս ուղղությամբ ծախսերը նախորդ տարվա համեմատ կաճեն շուրջ **5.1%-ով**, իսկ 2018 թվականի համեմատ՝ ավելի քան երկու անգամ:

Ի՞նչ արդյունքներ են ակնկալվում անվտանգության և դատական գործունեության ոլորտներում

Մեկ դատապարտյալի և կալանավորված անձի վերահսկողության, կալանավայրերում նրանց պահման պայմանների ապահովման, ուսուցման և վերասոցիալականացման համար 2024 թվականին նախատեսվում է ծախսել մոտ **346 հազար դրամ**, ինչը նախորդ տարվա համեմատ ավել է մոտ 8 հազ դրամով:

200

ՀՀ ՆԳՆ ոլորտի քաղաքականության վերաբերյալ իրավական ակտերի նախագծեր

183,000

Քրեական վարույթի իրականացում

3,000

Դատապարտյալների և կալանքի տակ գտնվող անձանց վերահսկողություն և պահման պայմանների ապահովում

150

ՔԿՀ-ներում մշակութային, մարզական և այլ միջոցառումներ

240

դատապարտյալների ՔԿՀ-ում կրթության ապահովում

460

կալանավորված անձի և դատապարտյալի ՔԿՀ-ում աշխատանքներում ընդգրկում

48,000

Ընդհանուր նախաձեռնված քրեական վարույթներ

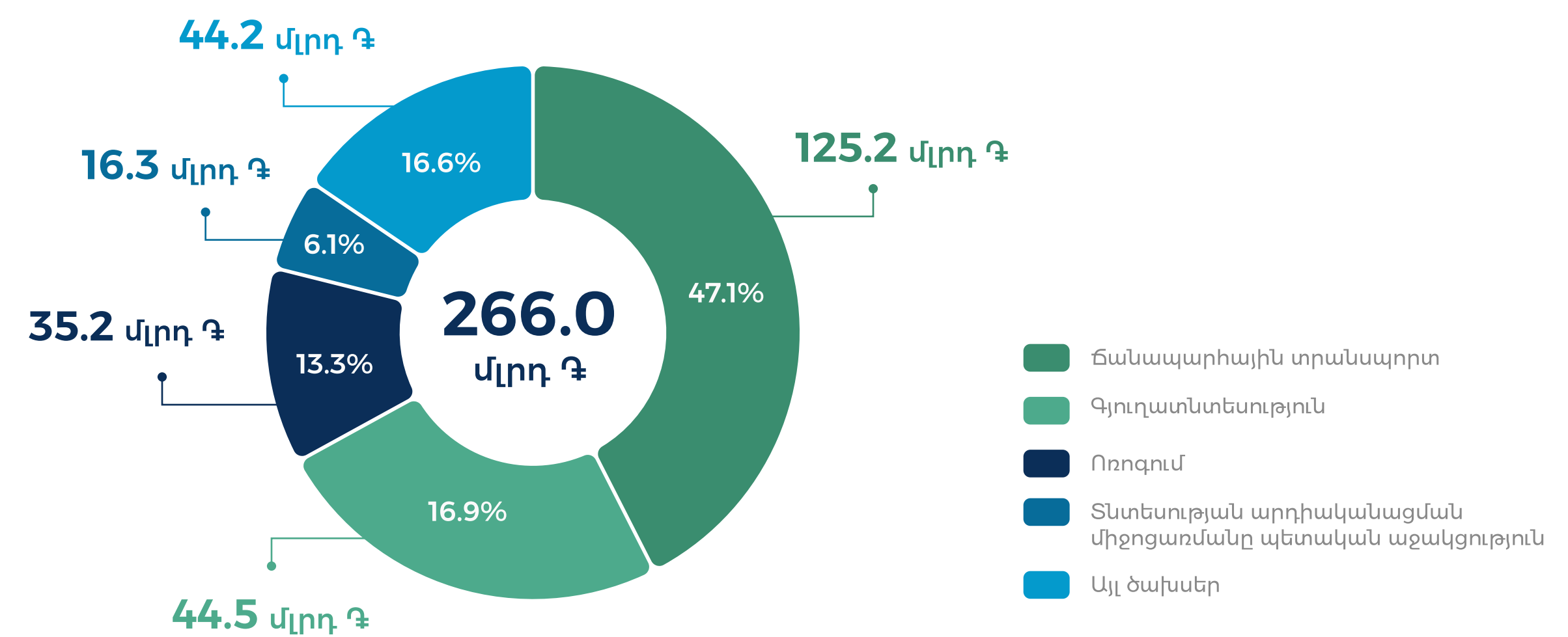

12,000

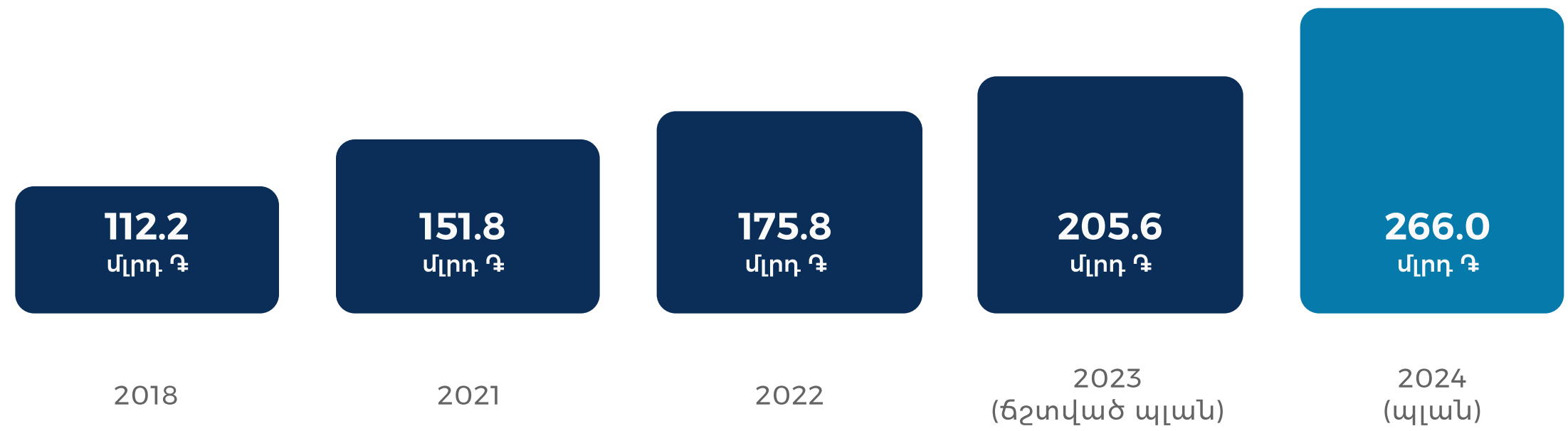
Դատախազության ստորաբաժանումներ ստացված դիմումներ և բողոքներ

Ինչքան կկազմեն տնտեսական զարգացմանն ուղղվող ծախսերը

2024 թվականի տնտեսական հարաբերությունների գծով ծախսերը

Տնտեսական հարաբերությունների գծով ծախսերը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ԲՀՖՆ.

Կառավարությունը նախատեսում է 2024 թվականի պետական բյուջեից տնտեսական հարաբերություններին հատկացնել **266 միլիարդ դրամ**, ինչը կազմում է պետական բյուջեի ծրագրված ծախսերի **8.3%-ը**:

Ծախսերի 47.1%-ը կամ 125 միլիարդ դրամ նախատեսվում է ուղղել ճանապարհների կառուցմանը, հիմնանորոգմանը և պահպանմանը: Տնտեսական զարգացմանն ուղղվող ծախսերի երկրորդ խոշոր ուղղությունը գյուղատնտեսության ոլորտի պետական աջակցությունն է: Ընդհանուր առմամբ գյուղատնտեսությանը նախատեսվում է հատկացնել 45 միլիարդ դրամ, ևս 35 միլիարդ դրամ նախատեսվում է հատկացնել ջրային տնտեսության ենթակառուցվածքների բարելավմանը, ներառյալ ջրամբարների, ոռոգման համակարգերի կառուցմանը և վերանորոգմանը:

Սպասվում է, որ այս ուղղությամբ ծախսերը նախորդ տարվա համեմատ կաճեն **29.4%-ով**, իսկ 2018 թվականի համեմատ՝ ավելի քան երկու անգամ:

Ի՞նչ է նախատեսվում իրականացնել տնտեսության զարգացման համար

2024 թվականին նախատեսվում է ունենալ **500 կմ** վերանորոգված ճանապարհներ:

Գյուղատնտեսության ոլորտում տրամադրված վարկերի և լիզինգի տոկոսադրույքների **34 միլիարդ 42 միլիոն դրամի** չափով սուբսիդավորում:

Թալին-Գյումրի 10 կմ հատվածի
վերակառուցման աշխատանքներ (Հյուսիս-Հարավ) **11.8** մլրդ ₺

Քաջարան-Ագարակ 9.6 կմ հատվածի
վերակառուցման աշխատանքներ (Հյուսիս-Հարավ) **13.8** մլրդ ₺

285 ձեռնարկատերերի
գյուղատնտեսական հումքի մթերման նպատակով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքի սուբսիդավորում **4.4** մլրդ ₺

1445 հա
ինտենսիվ պտղատու այգիների և հատապտղանոցների հիմնման համար վարկային տոկոսադրույքների սուբսիդավորում **2.5** մլրդ ₺

24610 հա
մշակաբույսերի մշակության համար տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորում **1.7** մլրդ ₺

6 խեցգետնաբուծական համալիրների հիմնում **299.0** մլն ₺

695 շահառուի
տրամադրված ագրոպարենային ոլորտի սարքավորումների լիզինգի տոկոսադրույքների սուբսիդավորում **4.1** մլրդ ₺

42.5 հա
ինտենսիվ այգու հիմնում **239.0** մլն ₺

10.27 հա
ջերմատների կառուցում **798.8** մլն ₺

Ի՞նչ է պակասուրդը

Պետական բյուջեի պակասուրդը ձևավորվում է այն դեպքում, երբ ծախսերը գերազանցում են եկամուտները:

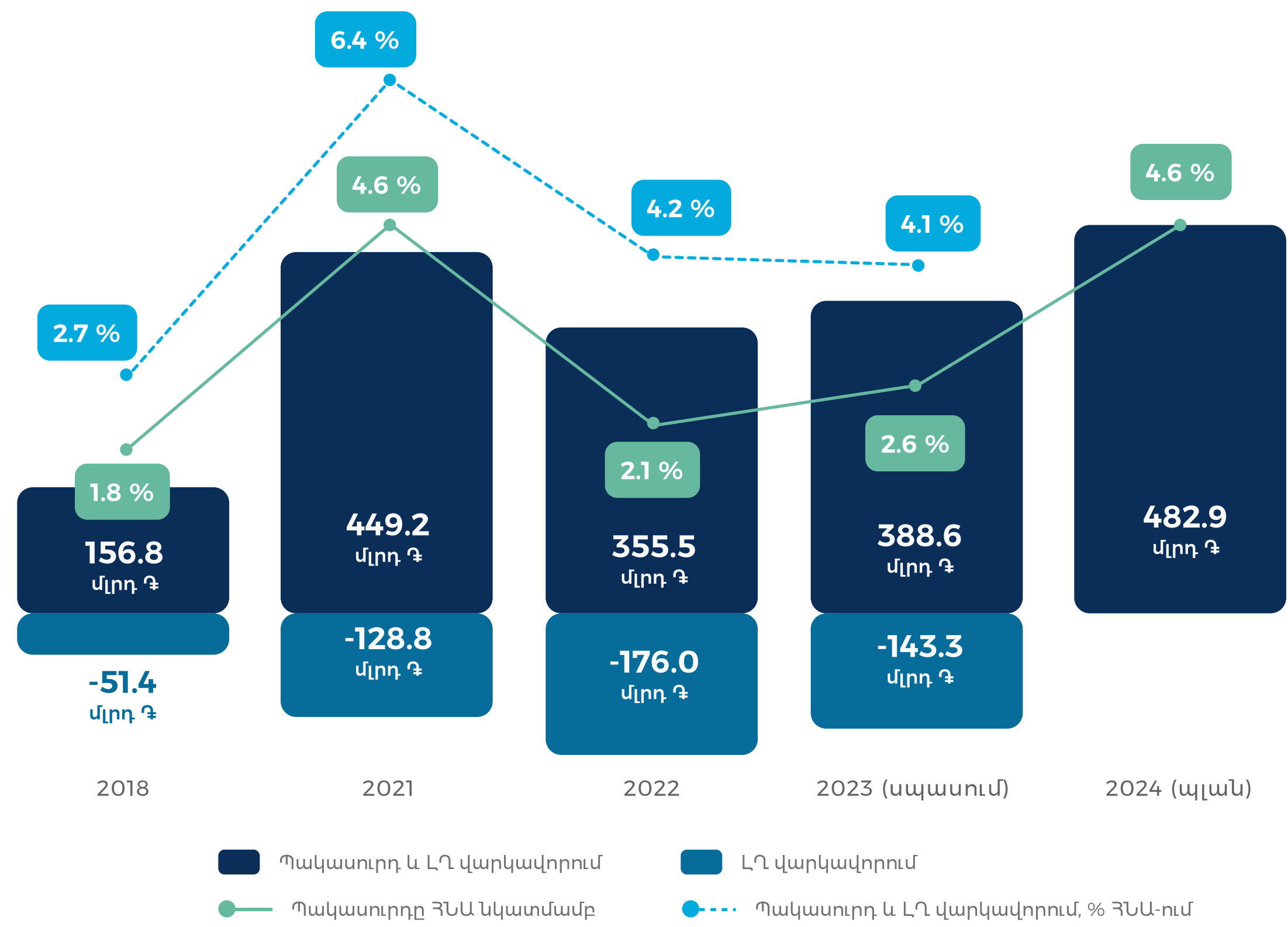
Հայաստանի հարկաբյուջետային կանոնների համաձայն պետական բյուջեի պակասուրդը պետք է փոքր լինի բյուջեի կապիտալ ծախսերից: 2024 թվականի պետական բյուջեի պակասուրդը համահունչ է հարկաբյուջետային կանոններին. այն **(483 միլիարդ դրամ)** զգալիորեն զիջում է կապիտալ ծախսերի մեծությանը **(710 միլիարդ դրամ)**:

Մինչև 2024 թվականը ՀՀ կառավարությունը ԼՂ-ին հատկացնում էր միջպետական վարկ: Համաձայն բյուջետային գործընթացի կազմակերպման կանոնների՝ վարկի տրամադրումը ոչ թե արտացոլվում է բյուջեի ծախսային հատվածում, այլ պակասուրդում և բացասական նշանով: Այսինքն պակասուրդի մեծությունը արդյունքում նվազում է տրամադրված բյուջետային վարկերի չափով: 2024 թվականին ԼՂ-ին հատկացվող միջպետական վարկը փոխարինվել է ԼՂ-ից բռնի տեղահանվածների համար աջակցության ծրագրերով և այդպիսով տեղափոխվել բյուջեի ծախսային մաս: Սա նշանակում է, որ 2024 թվականի պետական բյուջեի պակասուրդը կրում է բյուջեի ծախսային մաս ԼՂ-ի վարկավորման տեղափոխության ազդեցությունը և նախորդ տարիների հետ պակասուրդը համեմատելիս դա պետք է հաշվի առնել: Օրինակ, ինչպես ցույց է տալիս գծապատկերը, եթե նախորդ տարիներին ԼՂ-ի վարկավորումը ներառվեր բյուջեի ծախսային մասում, ապա պակասուրդը ավելի մեծ կլիներ իսկ 2024 թվականին դրա աճը՝ ավելի փոքր:

Պետական բյուջեի պակասուրդը համահունչ է հարկաբյուջետային կանոններին

ՀՀ կառավարությունը ծրագրում է, որ 2024 թվականին պետական բյուջեի ծախսերը կգերազանցեն եկամուտները շուրջ **483 միլիարդ դրամով**, ինչը ՀՆԱ-ի **4.6%**-ն է: Պետական բյուջեի պակասուրդը 2024 թվականին կրում է բյուջեի ծախսային մաս ԼՂ-ի վարկավորման տեղափոխության ազդեցությունը, որը հաշվի առնելով՝ բյուջեի պակասուրդը ՀՆԱ նկատմամբ նախորդ տարվա համեմատությամբ կաճեր 0.5 տոկոսային կետի չափով 2 տոկոսային կետի փոխարեն:

Պակասուրդը ՀՆԱ նկատմամբ 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ՀՀ ՖՆ

Որո՞նք են պետական պարտքի բաղադրիչները

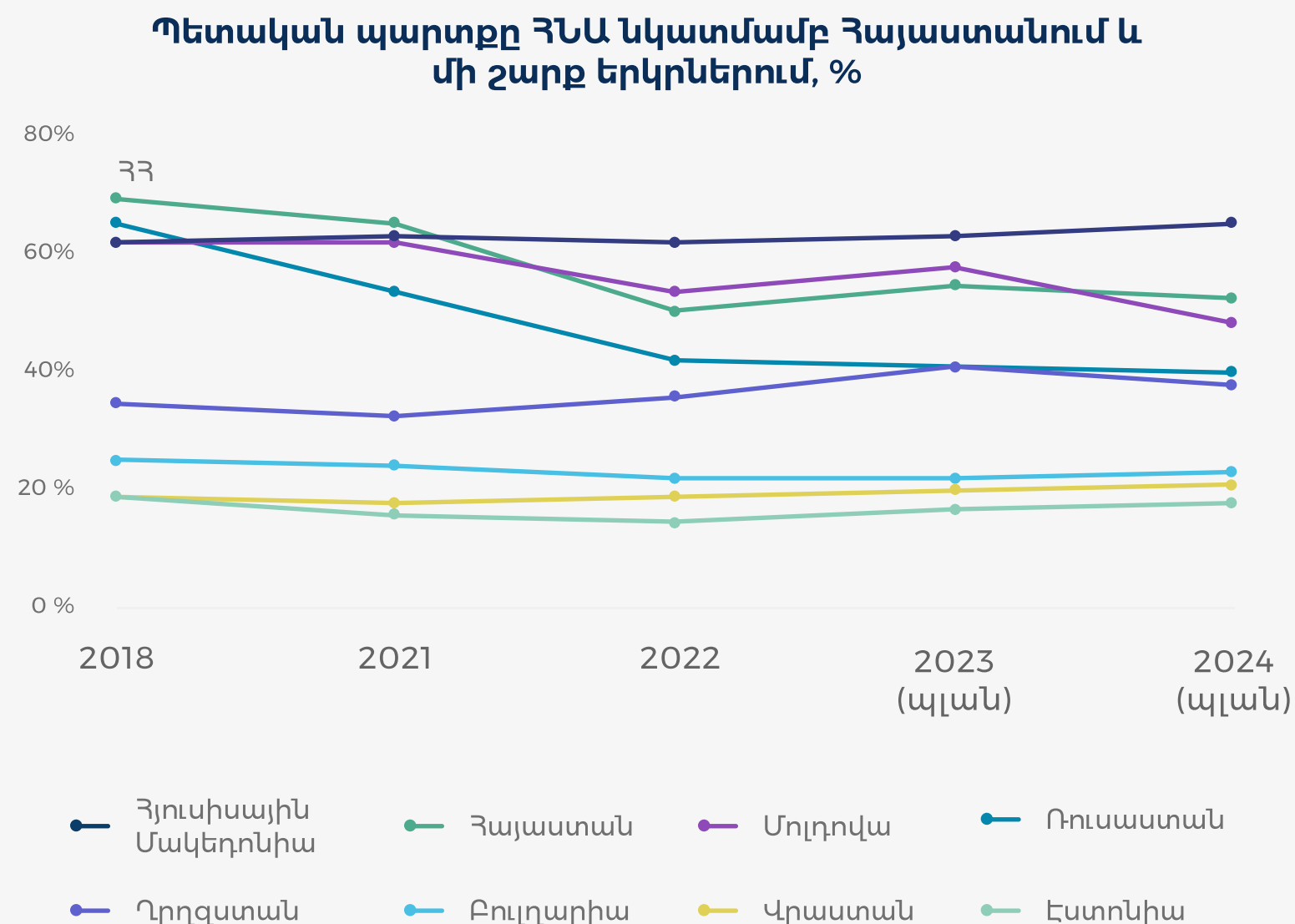
Արտաքին պետական պարտքի հիմնական բաղադրիչներն են արտաքին վարկերը և փոխառությունները, ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված ՀՀ պետական գանձապետական և արտարժույթային պետական պարտատոմսերը:

Ներքին պետական պարտքի հիմնական բաղադրիչներն են ՀՀ ռեզիդենտների կողմից ձեռք բերված պետական գանձապետական և արտարժույթային պետական պարտատոմսերը:

Պետական պարտքը շարունակելու և կառավարելի մնալ

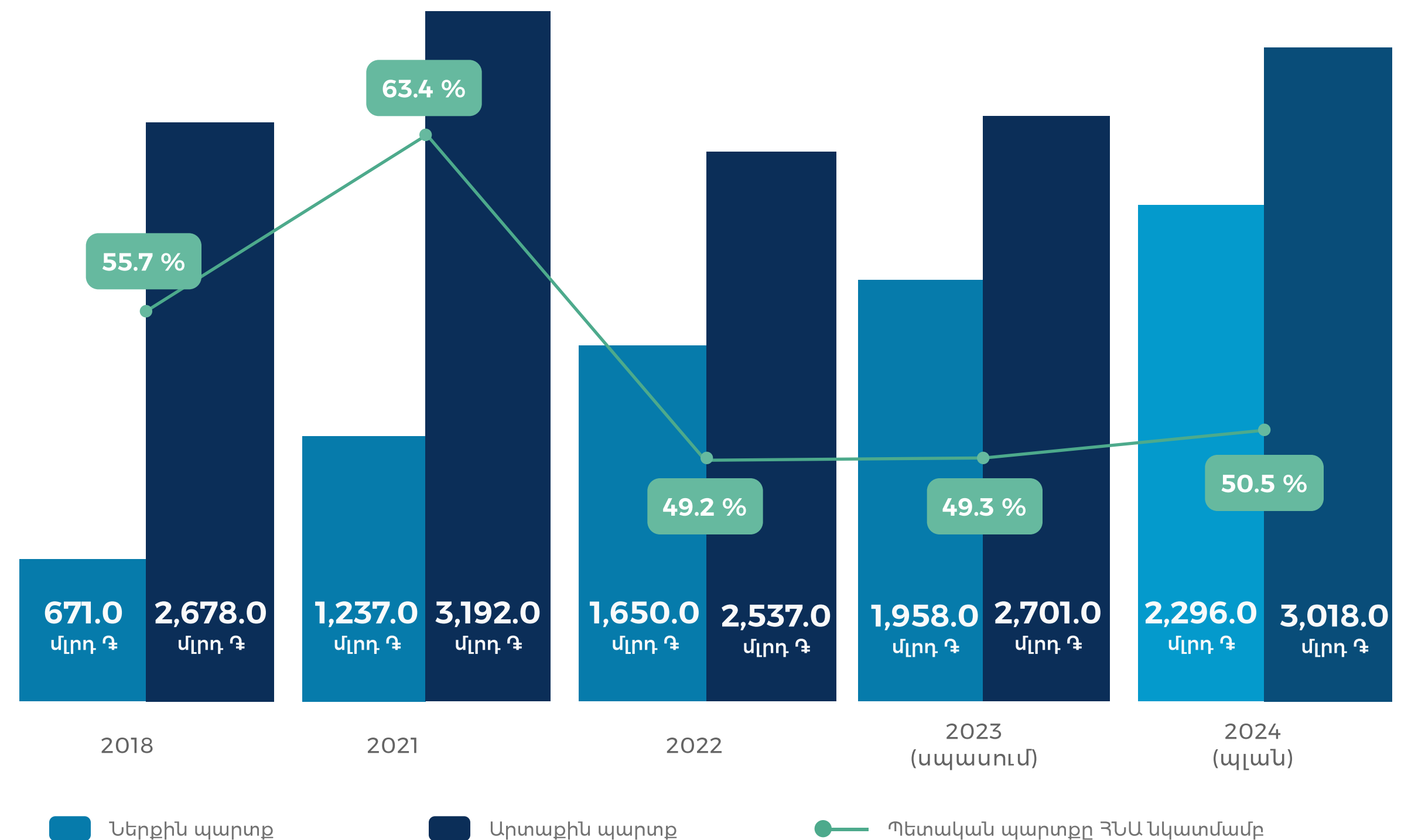
2024 թվականի տարեվերջին պետական պարտքը կկազմի **5 տրիլիոն 314 միլիարդ դրամ** կամ 12 միլիարդ 431 միլիոն դոլար՝ 14.1%-ով ավել, քան սպասվում է 2023 թվականի համար և 58.7%-ով ավել, քան 2018-ին:

Պետական պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը նախորդ տարվա համեմատ աճելու է 1.2 տոկոսային կետով՝ հասնելով **50.5%**-ի:

Աղբյուր՝ երկրների ֆինանսների նախարարություններ

Պետական պարտքը 2021-2024 թվականներին

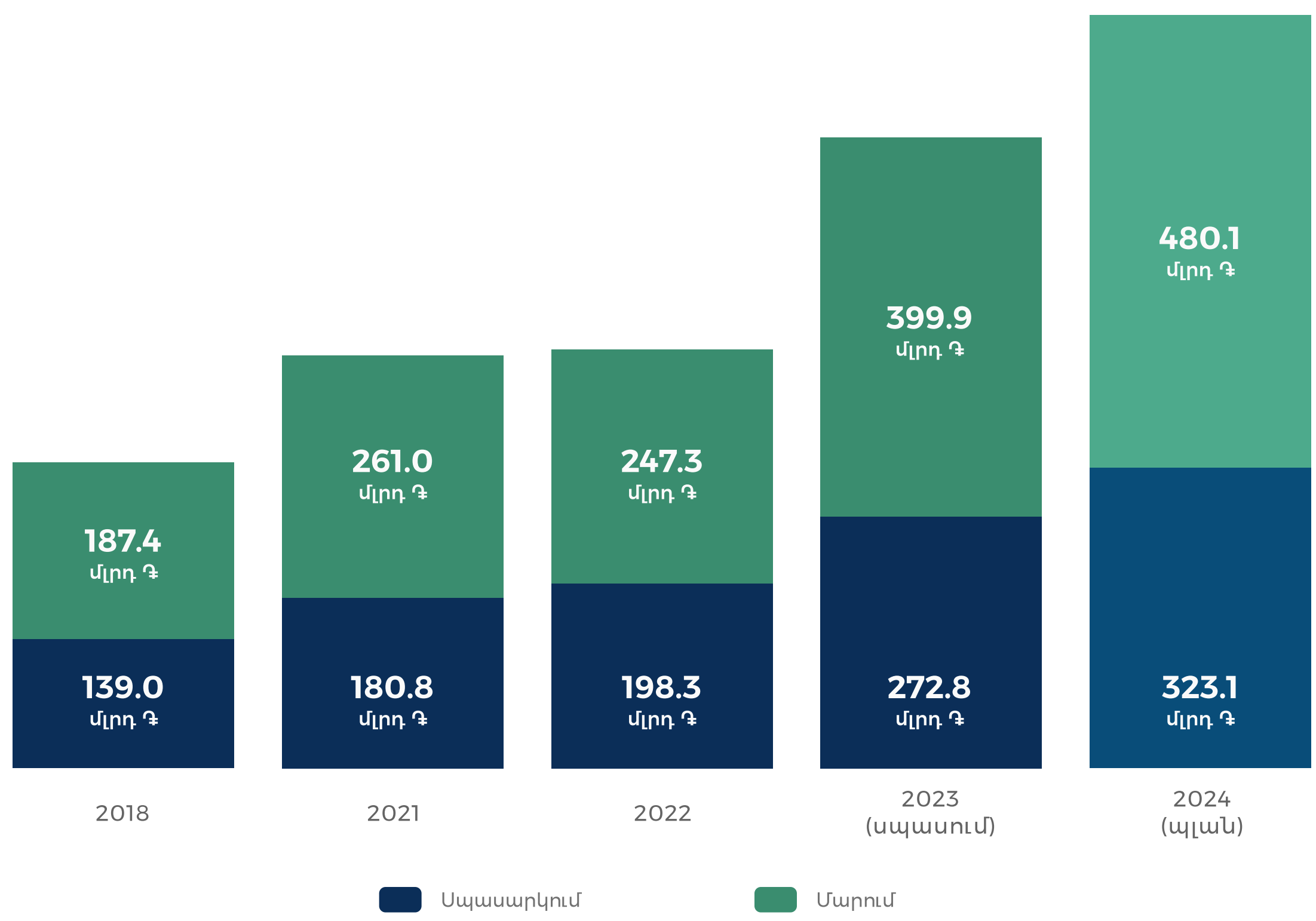

Աղբյուր՝ ՀՀ ՏՆ

Կառավարության պարտքի մարումն ու սպասարկումը 2024 թվականին

2024 թվականին կառավարության պարտքի սպասարկմանն ու մարմանն ուղղվելու է **803 միլիարդ դրամ** 19.4%-ով ավել, քան 2023 թվականին, և շուրջ 2.5 անգամ ավել, քան 2018 թվականին:

Կառավարության պարտքի մարումը և սպասարկումը 2021-2024 թվականներին

Աղբյուր՝ ԲՀՖՆ.

Կառավարության պարտքի մարումը պարտքի մայր գումարի վճարմանն ուղղվող ծախսերն են, իսկ սպասարկումը՝ պարտքի տոկոսավճարները:

Կառավարության պարտքի մարմանն ու սպասարկման 64%-ը բաժին է ընկնելու ներքին պարտքին և ուղղվելու է գանձապետական պարտատոմսերի գծով վճարումներին, իսկ 36%-ը՝ արտաքին պարտքին, որի մեծ մասը կազմում են արտաքին վարկերը:

Կառավարության արտաքին պարտքի սպասարկման և մարման կառուցվածքը 2024-ին

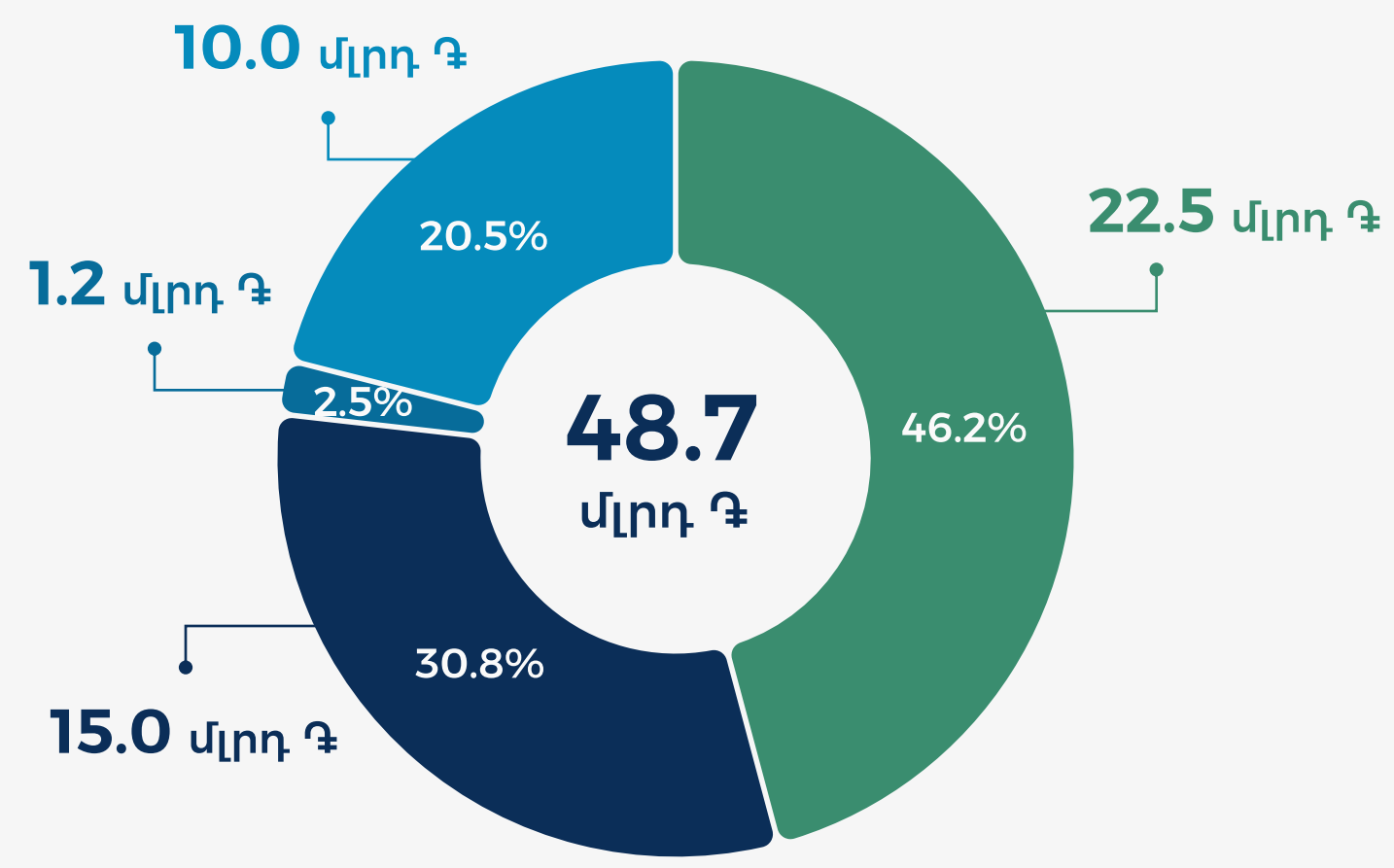
Տեսակարար կշիռը կառավարության արտաքին պարտքի տոկոսավճարների և հիմնական գումարի մարմանն ուղղվող ծախսերում

Աղբյուր՝ ԲՀՖՆ.

Կառավարությունը նախատեսում է 2023 թվականի սեպտեմբերի 19-ից հետո Արցախից բռնի տեղահանված բնակչության համար 2024 թվականին իրականացնել **48 միլիարդ 670 միլիոն դրամի** չափով օժանդակության ծրագրեր:

Արցախից բռնի տեղահանված բնակչության օժանդակության ծրագրերը 2024 թվականին

- Կենսաթոշակային ապահովություն
- Ժամանակավոր կացարանի ապահովում
- Կրթություն
- Այլ ծախսեր

Կառավարությունը հոգ է տանում Արցախից բռնի տեղահանվածների մասին

 <p>20,439 անձի</p> <p>աշխատանքային կենսաթոշակով ապահովում</p>	 <p>13,849 անձի</p> <p>կուտակային կենսաթոշակային հաշվին հատկացումներ</p>	 <p>1,217 անձի</p> <p>զինվորական կենսաթոշակով ապահովում</p>	22.5 մլրդ ₺
 <p>4,360 ուսանողների</p> <p>ուսման վարձի լրիվ կամ մասնակի փոխհատուցում</p>	902.4 մլն ₺	 <p>1,000 ուսուցիչների</p> <p>օժանդակություն</p>	309.0 մլն ₺
 <p>100,000 շահառուի</p> <p>ժամանակավոր կացարանում բնակվելու և կոմունալ ծառայությունների ծախսերի կատարման համար օժանդակություն</p>	15.0 մլրդ ₺	 <p>2,118 շահառուի</p> <p>մայրության նպաստի հատկացում</p>	1.6 մլրդ ₺

Բյուջետային և տնտեսական տերմինների ուղեցույց

Հարկաբյուջետային քաղաքականություն (Fiscal policy)

Կառավարության կողմից իրականացվող հիմնական մակրոտնտեսական քաղաքականություններից մեկն է, որը հարկերի և պետական ծախսերի միջոցով ուղղված է ամբողջական առաջարկի և պահանջարկի կարգավորմանը՝ նպատակ ունենալով զբաղվածության մակարդակի փոփոխությունը, տնտեսական աճի փոփոխությունը կամ տնտեսական կայունությունը: Հարկաբյուջետային քաղաքականությունը Հայաստանում հիմնականում մշակվում է կառավարության և Ազգային ժողովի կողմից, իրականացվում է կառավարության կողմից:

Պետական բյուջե (State Budget)

Կառավարության լիազորությունների և պետական ծրագրերի իրականացման համար անհրաժեշտ դրամական միջոցների ձևավորման և ծախսման ֆինանսական ծրագիրն է: Այն կառավարության ֆինանսական միջոցների ամբողջական հաշվետվությունն է, որը ներառում է պետական ծախսերը, հարկային և ոչ հարկային եկամուտները, դեֆիցիտը կամ հավելուրդը: Որպես տնտեսական քաղաքականության և, մասնավորապես, հարկաբյուջետային քաղաքականության կարևոր փաստաթուղթ, բյուջեն ցույց է տալիս տնտեսության վրա պետության ազդեցության բնույթը և չափը: Այսինքն, բյուջեն ցույց է տալիս, թե հասարակական ռեսուրսներն օգտագործելով կառավարությունը ինչպես է ծրագրում իրականացնել քաղաքական նպատակները և ինչպիսի հասարակական ծառայություններ է մատուցում: Բյուջեն կազմվում և մշակվում է գործադիր իշխանության կողմից և ներկայացվում է օրենսդիր մարմին (Ազգային ժողով)՝ ճշգրտման և հաստատման համար: Յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեն օրենքի ուժ ունեցող փաստաթուղթ է:

Բյուջետային գործընթաց (Budget Process)

հանրային հատվածի բյուջեների ձևավորման, բյուջեների կատարման (ներառյալ հաշվետվությունների կազմում, աուդիտ և գնահատում) գործընթացն է:

Բյուջեի կատարում (Budget execution)

պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կանոնակարգված գործունեությունն է՝ բյուջեների եկամուտների (մուտքերի) ձևավորման և ծախսերի իրականացման ուղղություններին համապատասխան: Պետական բյուջեի կատարման համար պատասխանատու է կառավարությունը:

Բյուջետային տարի (Fiscal or Budget year)

12 ամիս տևողությամբ ժամանակահատված է, որի համար նախատեսվում և հաշվառվում են բյուջեի եկամուտները և ծախսերը: Հայաստանում այն համընկնում է օրացուցային տարվա հետ:

Բյուջեի ծախսեր (Budget expenditures)

տվյալ տարվա բյուջեով նախատեսված և օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կառավարության և/կամ համայնքների կողմից կատարման ենթակա ծախսերն են:

Բյուջեի եկամուտներ (Budget revenues)

այն դրամական միջոցներն են, որոնք որոշակի կարգով, անհատույց և անվերադարձ կերպով հավաքագրվում և վճարվում են պետական կամ համայնքի բյուջե: Բյուջեի եկամուտները բաժանվում են հարկային եկամուտների, տուրքերի, ոչ հարկային եկամուտների, կապիտալի գործառնություններից եկամուտների և տրանսֆերտների:

Բյուջետային և տնտեսական տերմինների ուղեցույց

Բյուջեի դեֆիցիտ/պակասուրդ (Budget deficit)

բյուջեի եկամուտների նկատմամբ ծախսերի գերազանցումն է: Այն տեղի է ունենում, երբ, ելնելով իրականացվող քաղաքականությունների նպատակներից, որոշվում է ծախսել ավելին, քան բյուջեի եկամուտներն են: Այսինքն, ներքին կամ արտաքին աղբյուրներից ներգրավելով լրացուցիչ միջոցներ ֆինանսավորվում են բյուջեի եկամուտները գերազանցող ծախսերը:

Բյուջեի հավելուրդ (Budget surplus)

բյուջեի ծախսերի նկատմամբ եկամուտների գերազանցումն է: Այն տեղի է ունենում, երբ ելնելով իրականացվող քաղաքականությունների նպատակներից, որոշվում է ծախսել ավելի քիչ, քան բյուջեի եկամուտներն են:

Դեֆիցիտի ֆինանսավորում (Deficit financing)

պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորման հիմնական աղբյուրներն են՝ պետական պարտատոմսերի առաջնային տեղաբաշխում և մարում, վարկերի ստացում և մարում, սեփականաշնորհումից ստացված միջոցների օգտագործում և այլն: Դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրները դասակարգվում են ըստ ներքին և արտաքին աղբյուրների: Բյուջեի դեֆիցիտը կարող է ֆինանսավորվել բանկերի, ոչ բանկային ինստիտուտների և ֆիզկական անձանց կողմից:

Համախառն ներքին արդյունք (ՀՆԱ) (Gross domestic product, GDP)

որոշակի ժամանակաշրջանում երկրի տնտեսական տարածքում ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների կողմից արտադրված վերջնական սպառման ապրանքների և ծառայությունների գումարային արժեքն է՝ արտահայտված շուկայական գներով:

Տնտեսական աճ (Economic growth)

ընթացում է տնտեսությունում ապրանքների և ծառայությունների արտադրության ծավալների և/կամ համախառն ավելացված արժեքի փոփոխությունը: Տնտեսական աճը սովորաբար չափվում է ՀՆԱ-ի իրական աճով կամ մեկ շնչին ընկնող իրական ՀՆԱ-ի փոփոխությամբ:

Պետական պարտք (Public debt)

պետության պարտքային պարտավորությունների հանրագումարն է: Այն գոյանում է դեֆիցիտի ֆինանսավորման նպատակով ռեզիդենտներից կամ ոչ ռեզիդենտներից արժեթղթերի կամ վարկերի միջոցով փոխառությունների ներգրավման արդյունքում:

Ծրագրային բյուջե (Program Budgeting)

Նպատակն է բարելավել հանրային ծախսերի առաջնահերթությունների սահմանումը և բարձրացնել հանրային ֆինանսների կառավարման արդյունքայնությունը, արդյունավետությունը և թափանցիկությունը: Այն ցույց է տալիս, թե ինչ արդյունքներ ձեռք կբերվեն բյուջետային ծրագրերն իրականացնելիս և ինչ ռեսուրսներ են անհրաժեշտ ռազմավարական ծրագրերի արդյունքների ձեռքբերման համար: Պատասխանում է հետևյալ հարցերին՝ ի՞նչ արդյունքներ ձեռք կբերվեն, ի՞նչ ազդեցություն կլինի շահառուների վրա:

«Քաղաքացու բյուջե 2024» ծրագրի շրջանակներում պատրաստված տեսանյութերը

Հոլովակներ

- ▶ [Ի՞նչ է բյուջեն](#) Դիտել
- ▶ [Ինչպե՞ս է ձևավորվում պետական բյուջեն](#) Դիտել
- ▶ [Ինչպե՞ս են բաշխվում պետական բյուջեի ծախսերը](#) Դիտել
- ▶ [Ինչո՞ւ է կարևոր տեղեկացված լինել պետբյուջեի մասին](#) Դիտել
- ▶ [Ինչպե՞ս կարող են քաղաքացիները մասնակցել բյուջեի ձևավորմանը](#) Դիտել
- ▶ [Ո՞ւմ դիմել բյուջեի ձևավորմանը մասնակցելու համար](#) Դիտել
- ▶ [Ինչքան կուղղվի պետբյուջեից 2024-ին անվճար հանրակրթության ապահովմանը](#) Դիտել
- ▶ [Ինչքան կուղղվի ուսանողների ուսման վարձի փոխհատուցմանը պետբյուջեից 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Ինչքան կուղղվի առողջապահության ոլորտին 2024 թվականի պետբյուջեից](#) Դիտել
- ▶ [Պահանջելով ՀԴՄ կտրոն մենք նպաստում ենք պետբյուջեի եկամուտների աճին](#) Դիտել

Վիդեոգրաֆիկաներ

- ▶ [ՀՀ պետական բյուջե 2024](#) Դիտել
- ▶ [Պետական բյուջեի կրթության գծով ծախսերը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետական բյուջեի գիտության գծով ծախսերը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետբյուջեի կենսաթոշակների և սոցիալական ապահովության նպաստների գծով ծախսերը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետական բյուջեի առողջապահության գծով ծախսերը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետբյուջեից Արցախից բռնի տեղահանվածներին աջակցությունը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետբյուջեի ճանապարհային ցանցի զարգացման ծախսերը 2024-ին](#) Դիտել
- ▶ [Պետբյուջեից գյուղատնտեսության ոլորտում գործող տնտեսվարողներին աջակցությունը 2024-ին](#) Դիտել

Գյուղ Տաթև, Զայաստան
Լուսանկարը Գևորգ Ավետիսյանի

ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն

Հասցե՝ Երևան, 0010, Մելիք-Ադամյան 1
Հեռախոս՝ (+374 11) 800 600
Ֆաքս՝ (+374 11) 800 132
Էլ. փոստ՝ secretariat@minfin.am

ACSES վերլուծական կենտրոն

Հասցե՝ Երևան, 0001, Մոսկովյան 3/1
Հեռախոս՝ (+374 33) 200 882
Էլ. փոստ՝ info@aces.am